

תּוֹשַׁע
ELUL
TIŠRI
רוֹשׁ חֹדֶשׁ

VĚSTNÍK ŽIDOVSKÝCH NÁBOŽENSKÝCH OBCÍ
V ČESKÝCH ZEMÍCH A NA SLOVENSKU

DOBŘÝ NOVÝ ROK 5771

לשנה טובה תכתבו ותחתמו

TRYZNA KEVER AVOT

Ještě jednou připomínáme, že zářijová tryzna *Kever avot* na památku našich blízkých zavražděných během šoa se koná v neděli **5. září** od 11 hodin.

Objednávky na dopravu, kterou zajišťuje rabinát ŽOP, přijímáme do 1. září. Sraz je 5. září v 9.15 před budovou Židovské obce v Praze (Maiselova 18, Praha 1). Více informací získáte u paní Alžběty Turkové na telefonním čísle 224 800 849 nebo na adrese turkova@kehilaprag.cz; zde si také můžete objednat dopravu. *at*

VÝBĚROVÉ ŘÍZENÍ NFOH

Nadační fond obětem holokaustu vyhláší výběrové řízení na podporu projektů v programech:

Péče – program podpory projektů sociálně zdravotní péče se zvláštním zřetelem k potřebám těch, kteří přežili holocaust.

Připomínka – program podpory projektů sloužících k důstojné připomínce obětí holokaustu a vzdělávání o holokaustu.

Obnova – program podpory projektů rekonstrukce, obnovy a zachování židovských památek.

Budoucnost – program podpory projektů vzdělávacích aktivit v judaismu a rozvoj židovských komunit.

Uzávěrka pro příjem žádostí je 17. září 2010.

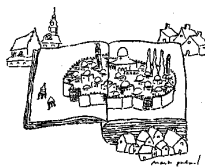
Seminář pro žadatele se uskuteční **1. září** od 10 hodin ve Vzdělávacím a kulturním centru Židovského muzea v Praze (Maiselova 15, Praha 1). Grantová pravidla a formuláře naleznete na našich internetových stránkách www.fondholocaust.cz.

Další informace: programy Péče, Připomínka a Budoucnost, kontakt: Bc. Andrea Fictumová, koordinátorka programů, e-mail: fictumova@fondholocaust.cz, tel.: 224 261 573, 737 905 629. Program Obnova, kontakt: Mgr. Marta Malá, ředitelka, e-mail: mala@fondholocaust.cz, tel.: 224 261 615, 777 331 937. *mm*

POHŘEBIŠTĚ VE SLAVKOVĚ

V souvislosti se stavbou obchodního domu v areálu bývalého cukrovaru ve Slavkově u Brna bylo objeveno staré židovské pohřebiště. Místo navštívil vrchní rabín E. K. Sidon spolu se zástupci mezinárodní rabínské organizace Atra kadiša a jednoznačně se shodli na tom, že se jedná o židovské hroby. Rabinát vydal 12. 8. prohlášení, v němž vyjádřil znepokojení nad situací a s okamžitou platností požadoval „zastavení dalších prací a návrat pohřebiště do původního stavu, včetně pietního uložení vyzvednutých ostatků“. Slavkovský starosta poté (19. 8.) řekl, že město je tyto prostory připraveno upravit a dát jim pietní podobu. Za těchto podmínek by rabinát s další výstavbou ve Slavkově souhlasil. V praxi to znamená zakrýt pohře-

AKTUALITY

biště betonovým sarkofágem tak, aby se ostatky nijak nepoškodily. K takovému řešení se přistoupilo i roku 2000 v Praze ve Vladislavově ulici, kde byl při stavbě podzemních garáží pro Českou pojišťovnu nalezen středověký židovský hřbitov. *red*

PODZIMNÍ KURZY PAIDEIA

Evropský institut pro židovská studia ve Švédsku vypisuje na září, říjen a listopad 2010 několik intenzivních kurzů věnovaných základním tématům judaismu (*Pentateuch, Midraš a agada, Kabala, Maimonides, Halacha ve středověku* atd.). Kurzy jsou vždy týdenní (30 vyučovacích hodin), probíhají v angličtině a vedou je přední odborníci z Izraele a Evropy. Zájemci nalezou bližší informace na webové stránce www.paideia-eu.org. *am*

SPORTOVNÍ HRY HAKOACH

Od **24. do 26. září** se v Karlových Varech konají 16. letní sportovní hry Hakoach. Na programu jsou již tradičně tyto sporty: tenis, stolní tenis, volejbal, plavání, turistika, bowling, dále střelba z kulových zbraní.

Hry začínají v pátek večer v 18.30, kdy se v místní synagoze zúčastníme kabalat šabat. Poté následuje promítání filmu *Tobruk* a beseda s režisérem. Sportovní disciplíny budou odstartovány 25. 9. v 9 hodin. Bližší informace vám podají: Petr Wellemin, tel. č.: 602 316 943, nebo Pavel Rubin, tel. č. 602 100 577.

NOVÝ ROK 5771

Dne 8. září začínají předvečerem Nového roku 5771 Vysoké svátky. Rozpis svátečních bohoslužeb ve Staronové a Jeruzalémské synagoze naleznete na straně 5, zde uvádíme přehled bohoslužeb sdružení Bejt Praha a Bejt Simcha.

Bejt Praha

Bohoslužby Bejt Praha na Roš hašana se uskuteční ve Španělské synagoze v jazyce českém, anglickém a hebrejském; povedou je kantoři Alan Friedman a Steven Beck.

Erev Roš hašana: středa 8. září od 19.00 hodin. Následuje slavnostní večere (přibližně ve 20.30). Lístky si laskavě rezervujte do 3. 9. na adrese info@bejt-praha.cz.

Roš hašana: čtvrtek 9. září. Ranní bohoslužba od 10.00; odpolední od 16.00. Tašlich se koná v 17.00. Večerní bohoslužba začíná v 19.00.

Kabalat šabat: pátek 10. září. Večerní bohoslužba začíná v 19.00.

Erev Jom kipur a Kol nidrej: pátek 17. září v 18.50.

Jom kipur: sobota 18. září. Ranní bohoslužba v 10.00; odpolední bohoslužba v 16.00; neila je od 18.20 a havdala šofar ve 20.00.

Bližší informace získáte na e-mailech info@bejt-praha.cz nebo pgyori@bejt-praha.cz nebo www.bejt-praha.cz.

Bejt Simcha

Bohoslužby sdružení Bejt Simcha se konají v Libeňské synagoze na Palmovce.

Sobota 4. září od 15.00 v Bejt Simcha: novoroční workshop: výroba přání k Roš hašana; od 18 hodin havdala a dražba přání a drobných dárků k Roš hašana.

Erev Roš hašana, večerní bohoslužba: středa 8. září od 19 hodin.

Roš hašana, ranní bohoslužba: čtvrtek 9. září od 10.30.

Sobota 11. září od 18 hodin v Bejt Simcha havdala a jam session se členy skupiny Hevreh Ensemble (New York).

Erev Jom kipur, Kol nidrej: pátek 17. září od 18 hodin.

Jom kipur: sobota 18. září. Od 10.30 šachrit a musaf, od 18 hodin mincha, jizkor, neila, havdala a ukončení půstu.

Bejt Simcha, Maiselova 4, 110 00 Praha 1, tel: 724 027 929, e-mail: kehila@bejt-simcha.cz, www.bejtsimcha.cz.

OBSAH

Novoroční dopis

vrchního rabína E. K. Sidona **3**

Sidry na tento měsíc **4–5**

Kdo zabil Arlosoroffa?

rozhovor s Tobiem Nathanem **6–7**

Synagoga v anglickém parku **8–9**

B. Frommer:

Bez možnosti odvolání **10–11**

Dara Horn:

Barmicvové dvojce **12–13**

Před 70 lety vznikla

první čs. stíhací peruť **14**

Každý člověk má své jméno **15**

Král so symbolom Hlinkovej gardy **16**

O rabínovi Gustavu Sicherovi **17**

Výběr z českého tisku **18**

Izrael:

Židovský a demokratický stát **19**

Kalendárium **20**

L. Pavlát: *Nejšťastnější země* **20**

Kulturní pořady **21**

Zprávy, inzerce **22–23**

Zprávy ze světa **24**

Vážení a milí,
před Vysokými svátky bychom se měli ohlédnout po minulém roce a udělat si závěrečnou zprávu o hospodaření s nejdrahocennějším majetkem, který nám byl svěřen, s vlastními životy.

Rabi Akiva říkával: „Všechno je dáno na zástavu a síť je rozhozena na celý život. Banka je otevřena a bankéř sčítá. Konto je otevřeno a ruka zapisuje. Každý, kdo si chce vypůjčit, může přijít a půjčit si. A exekutoři soustavně po celé dny vymáhají nazpět dluhy, ať už měl člověk v úmyslu je zaplatit nebo ne, a mají se nač odvolat. A tento soud je poctivý a všechno směřuje k hostině.“

Minulý rok nám byl poučením, že tento zákon platí. Skutečným poučením nám však budou až léta nastávající, která si po dobrém či po zlém vynutí splacení nadělaných dluhů. V životě země, ve které žijeme, rozhodla většina voličů, že je třeba exekuci předejít. Moudře si zvolila dobrovolný, plánovaný nečas, protože víš-li, že bude pršet, vezmeš si s sebou deštník. Když je šance se dohodnout na splátkovém kalendáři, nebude to bolet tolik, jako když dojde k nežádoucí exekuci.

Všechno je dáno na zástavu, a tou zástavou je náš život. Jím totiž ručíme za vše, co jsme si k němu vypůjčili. To, co platí v hospodářském životě země, platí i v životě osobním. Bohužel s tím rozdílem, že v soukromém životě trvá déle, než člověk pochopí, že je až po krk v dluhách. Kdy-

bychom ale byli pozornější, všimli bychom si, že k nám exekutor chodí, když nejsme doma. Jen se pořádně rozhlédněte, co vše si již z života každého z nás odnesl! Nene, nikdo nám to neukradl, ani jsme to nepoztráceli, přišli jsme o to právem! Kdybychom byli rozumní, vzali by-

doucnu dáno skládat účty ze svých skutků před králem králů všech králů, Svatým, budiž požehnán.“

Jinými slovy to nejsme my, kdo určuje pravidla. Jsme postaveni do života a z toho, jak jsme jej prožili, je na nás vymáhán počet. A právě poznání, že to nejsme my, kdo určuje pravidla,

nám může pomoci se cítit obstat před soudem, který nás nemine.

Pirkej avot uvádějí také radu Akavji ben Mahalalela: „Měj na mysli, odkud jsi přišel, kam odcházíš a před kým je ti dáno skládat v budoucnu počet, a nedostaneš se do vleku hříchu. Odkud jsi přišel? Z rychle se rozkládající kapky. Kam odcházíš? Do místa prachu, žížal a červů. A před kým je ti dáno skládat v budoucnu účty?“

Odpověď na třetí otázku je stejná jako u rabi Meira, ale rozdíl spočívá v tom, že zatímco rabi Meir konstatuje, jak se věci ve skutečnosti mají, starší Akavja ben Mahalalel nám radí, jak předejít hanbě za promarněný život. „Nenech se ujišťovat svým sklonem, že je ti útočištěm hrob.“ Není a nebude, jedi-

ným útočištěm je živý Bůh.

Kéž bychom proto byli shledáni hodní toho, aby nás zapsal a započítal do Knihy živých. S přáním dobrého roku 5771, plného spokojenosti a vzájemné ohleduplnosti a lásky, ale také zdraví a radosti z dětí i úspěchu v práci, to každému z vás ze srdce přeje

EFRAIM SIDON
vrchní pražský a zemský rabín

NOVOROČNÍ DOPIS

VRCHNÍHO RABÍNA

chom si z toho poučení, ale co si budeme namlouvat? Budeme to odkládat tak dlouho, dokud nepřijde ten hlavní exekutor a nevezme si zástavu. Jenomže pozor, ani tím to nekončí!

„Nenech se ujišťovat svým sklonem, že je ti útočištěm hrob,“ varuje rabi Meir. „Proti své vůli jsi byl zformován, proti své vůli zplozen, proti své vůli jsi živ a proti své vůli umíráš. A proti své vůli ti bude v bu-

NICAVIM – VAJELECH

Vy všichni dnes stojíte před Hospodinem, svým Bohem – vaši kmenoví náčelníci, vaši stařešinové a správčové, všichni izraelské muži. (5M 29,9)

Budoucnost, povaha a složení židovského národa – nejen v diaspoře, ale i v Izraeli – to je problém, který úžasně přitahuje pro roky katastrof.

Pro naši sidru a její úvodní verš bych rád citoval midrašický výklad. Raši cituje Midraš Tanchuma, který navrhuje, že verš reaguje na zřejmou hrozbu, již představuje řada varování obsažených v předchozí sidře Ki tavo.

Midraš popisuje, jak Izraelce zasáhla nezměrnost této další druhé sady „prokletí neposlušnosti“ (první „vářka“ prokletí se objevila v sidře Bechukotaj v kapitole 26 Třetí knihy Mojžíšovy) v případě, že nebudou „poslouchat Hospodina, svého Boha“. Jak píše Raši, těch prvních devětačtyřicet kleteb už bylo dost špatných, ale kvůli nové litanii hrozeb, jichž byla „jedna stovka bez dvou“ jim „zezelenaly obličej a nechápali, jak by vůbec mohli zvládnout čelit tolika trestům“.

Podle Midraše jsou Mojžíšova počáteční slova obratnou reakcí na okamžik, kdy národ čelí zkáze. Prohlášením „Vy všichni dnes stojíte před Hospodinem“ se obrací k jejich zoufalství a vyzývá je, aby se nebáli; koneckonců jsou pořád na nohou, žijí, dokázali přežít, což není zas tak málo, vezmou-li v úvahu, kolik zkoušek a utrpení museli překonat od chvíle, kdy vyšli z Egypta a po dlouhých letech putování pouští. Proto by ani kvůli záplavě hrozeb neměli ztrácet kuráž.

Je taková útěcha dostatečná? Rav Jedidja Frankel, bývalý vrchní rabín Tel Avivu, pokládá dvě štíplavé otázky.

Zaprvé: proč by Izraelci měli „zezelenat“ po druhé vlně kleteb, když ani tu předchozí nelze dost dobře pokládat za povzbuzující? (Připomeňme si příklad z Třetí knihy: „Uvedu na vás hrůzu, úbytě a zimnici, jež vám pokazí oči a vysají dech. Svě zrní budete sít nadarmo, vaši nepřátelé je snědí.“ 3M 26,16)

Otázku řeší náš Midraš takto: Židé nyní reagují na obě vlny hrozeb dohromady: 49 z Třetí knihy plus dalších 98 z Páté. Jenže oddíl Tóry Ki tavo nám říká něco jiného: Nezáleží přece na přesném počtu hrozeb, protože pro případ, že bychom se chtěli uklidnit představou, že Hospodinova varování nemohou obsáhnout úplně všechno, text přidává obecnou hrozbu, která si sku-

SIDRY PRO TENTO MĚSÍC

tečně nebere žádné servítky: „Hospodin na tebe přivede i všechny nemoci a všechny rány, které nejsou zapsány v knize tohoto Zákona, dokud nebudeš vyhlazen.“ (5M 28,61)

Mark Podwal: Roš hašana.

Rav Frankel se ptá dál: proč jsou kletby v tomto oddíle počítány jako „sto bez dvou“, zatímco v sidře Bechukotaj se mluvilo přímo o 49 trestech. 49 je přesně polovina 98, takže bychom mohli očekávat nějakou narážku na tento matematický vztah. Namísto toho tu je výraz „sto bez dvou“, navozující určitou disonanci, která nás nutí zbystřit.

Podle rava Frankela, pokud pochopíme výraz „sto bez dvou“, známe odpovědi na obě otázky. Nezáleží ani tak na těch 98 hrozbách, záleží na tom, že jsou „bez dvou“. Vrátime-li se k původním hrozbám v sidře Bechukotaj, zjistíme, že po kletebách a varování následovaly dva sliby: „Tehdy si připomenu svou smlouvu s Jákobem, svou smlouvu s Izákem i svou smlouvu s Abrahamem a připomenu si jejich zem.“ (3M 26,42) A o dva verše dále: „Přes to všechno, ačkoli budou v zemi svých nepřátel, je nezavrhnou a nezošklivím si je tak, abych s nimi skoncoval a porušil svou smlouvu s nimi. Vždyť já jsem Hospodin, jejich Bůh!“ (3M 26,44)

Rav Frankel vysvětluje, že když Izraelci „zezelenali“, neměli bychom si myslet, že

se obávali další vlny 98 hrozeb, ale propadli strachu spíše kvůli tomu, co chybělo: naděje, která zazněla v Třetí knize.

A tehdy k nim Mojžíš promluvil a jeho útěcha rozhodně nebyla povrchní: Stojíte tu i po tom všem, čím jste prošli, po všech těch mizerných dnech a nocích v poušti, po všem nebezpečí a strádání a po všem vašem nářku a remcání. Už sama skutečnost, že tu jste, svědčí o tom, že jste zvířezili, protože Hospodin vás mohl zničit, ale neučinil to.

Domnívám se, že stejně – a s ohledem na šoa možná ještě oprávněněji – bychom mohli odpovědět i těm, kdo se o budoucnost židovského národa tolik strachují v dnešní době.

ROŠ HAŠANA

Roš hašana ohlašuje desetidenní údobí známé jako Dny pokání. Zásadní otázka,

kteou si nyní musíme položit, je – jak přesně bychom se měli kát. Mnozí z nás jsou si určitě vědomi svých slabostí i povahových vad. Jenže – existuje nějaká speciální metoda, nějaké hlubší pochopení sebe sama, jež by nám pomohlo se zdokonalit a napravit své nedostatky?

Roš hašana se také nazývá „den trua“, přičemž se výraz trua vztahuje ke zvuku šofaru. Možná že když se hlouběji zamyslíme nad tímto určitým příkazem, příkazem zvuku šofaru, osvětlí se

nám i cesta vedoucí k pokání.

Nejprve nás pravděpodobně napadne, co je na tomto příkazu jedinečného. Obvykle nás příkazy vedou k nějaké aktivní činnosti – jíst maca, číst Hagadu, číst Megilu. Příkaz ale nezní, abychom na šofar troubili – máme „slyšet šofar, naslouchat jeho zvuku“. Proč nás toto přikázání vede k pasivnímu vnímání, nikoli k aktivnímu činu?

Můj vážený učitel rav Josef B. Solovjčik se v díle nazvaném *Dny vzpomínání* zmiňuje o zdánlivě prapodivné talmudistické debatě, jež nám však nesmírně pomůže porozumět šofaru a jeho významu. Moudří Talmudu (B. T. Roš hašana 29a) učí, že „každý je povinen troubit na šofar, včetně kněží, levitů a Izraelitů, proselytů a osvobozených otroků... Ale ten, kdo je poloviční otrok a napůl vysvobozený, nemůže příkaz vykonávat pro ostatní, ani ty, kdo jsou jako on napůl otroci a napůl svobodní. Rav Nachman tvrdí, že nemůže troubit na šofar ani sám pro sebe.“ Je zajímavé, že Maimonides a všechny autority halachy, které znám, s názorem rabína Nachmana souhlasí, přestože když se jedná o čtení Megily, je situace jiná. Megilu

za sebe může číst i člověk, který je napůl otrok a napůl svobodný. Proč se příkaz o šofaru od čtení Megily liší?

Odpověď nám dává Maimonides: „I když troubení na šofar o Roš hašana přikazuje biblický text, tento specifický skutek je symbolický a znamená: „Probuďte se, spáči, ze svého spánku, a vy ospalci, ze své ospalosti.““ Maimonides vlastně říká, že šofar je budík, městský vyvolavač či šámes v synagoze. Když by člověk troubil sám pro sebe, což by jistě dokázal, koho by budil?

Odporoval bych tím, že bych řekl, že když jedinec troubí pro sebe, snaží se probudit určitý aspekt své osobnosti, kterou sdílíme všichni. Bible učí, že „a Bůh pravil: učiňme člověka k obrazu svému podle podobenství svého“. Otázka, která trápí všechny komentátory, zní, kdo je obsažen v onom „učiňme“? Ke komu Hospodin toho šestého den stvoření mluví? Podle mého názoru dává nejlepší vysvětlení Ramban. Tvrdí, že Všemohoucí právě vytvořil zvířata, šelmy a plazy. A právě k těmhle brutálním tvorům, kteří netouží po ničem jiném než po jídle, odpočinku, vyměšování a sexuální reprodukci, Hospodin hovoří! Takže člověk má být stvořen jak k Boží, tak také ke zvířecí podobě. Z toho plyne, že takové stvoření bude mít dvě složky: zvířecí a Boží. Na jedné straně bude omezený, neschopný povznést se nad sebe, neschopný se zdokonalovat; na straně druhé v něm bude spočívat Boží jiskra, která mu umožní posvětit a zušlechtit své zvířecí aspekty a zažehne v něm snahu stát se Božím partnerem.

Hřích vyvěrá z naší zvířecí stránky, nekultivované božskou duší. Jestliže je člověk ponechán sám sobě a vlastním zdrojům, pravděpodobně ho v životě povede jen instinkt a podlehne svým slablinám. Pouze když člověk aktivuje svou Boží duši a pracuje na tom, aby pomohl zdokonalovat sebe i svět kolem, odliší se od ostatních stvoření.

Příkaz o šofaru zní, že máme naslouchat zvuku beraního rohu, abychom pasivní zvířecí složku své osobnosti oživil tvůrčím obrazem Božím. Proto je pozeňhání směřováno ke zvířecí poloze naší povahy, ta musí naslouchat, aby se „probrala“; teprve poté, když se to podaří, je možné pokání.

Z téhož důvodu může číst pro sebe Megilu i ten, kdo je napůl svobodný a napůl otrok. Na šofar však může troubit jen zcela svobodný člověk, kterého nespojuje a k základním instinktům nesráží žádné otroctví.

(Z komentářů rabiho Šlomo Riskina vybrala a přeložila A. Marxová.)

BOHOSLUŽBY v pražských synagogách – září 2010

Staronová synagoga

3. 9.	pátek	začátek šabatu	19.25 hodin
4. 9.	sobota	ŠABAT SELICHOT NICAVIM–VAJELECH 5M 29,9–31,30 hf: Iz 61,10–63,9 mincha, perek 5–6 konec šabatu	19.00 hodin 20.31 hodin
8. 9.	středa	předvečer Roš hašana 5771	19.14 hodin
9. 9.	čtvrtek	1. DEN ROŠ HAŠANA 5771 – šachrit TEKI'AT ŠOFAR mincha TASLICH maariv	8.00 hodin 11.00 hodin 18.00 hodin 18.30 hodin 19.30 hodin
10. 9.	pátek	2. DEN ROŠ HAŠANA 5771 – šachrit TEKI'AT ŠOFAR mincha, Kabalat šabat, maariv	8.00 hodin 11.00 hodin 19.10 hodin
11. 9.	sobota	ŠABAT SUVA HAZINU 5M 32,1–52 hf: Oz 14,2–10; Ji 2,15–27 mincha konec šabatu	18.45 hodin 20.14 hodin
12. 9.	neděle	posunutý půst Gedalja	4.53–19.56 hodin
17. 9.	pátek	předvečer Jom kipur – Kol nidrej	18.15 hodin
18. 9.	sobota	JOM KIPUR MAZKIR musaf mincha neila konec svátku a maariv	8.30 hodin 11.00 hodin 11.30 hodin 17.30 hodin 19.00 hodin 20.00 hodin
22. 9.	středa	předvečer Sukot	18.30 hodin
23. 9.	čtvrtek	1. DEN SUKOT mincha maariv	9.00 hodin 18.30 hodin 19.30 hodin
24. 9.	pátek	2. DEN SUKOT mincha, konec svátku a začátek šabatu	9.00 hodin 18.39 hodin
25. 9.	sobota	ŠABAT CHOL HAMOED hf: Ez 38,18–39,16; KOHELET mincha konec šabatu	18.15 hodin 19.42 hodin
29. 9.	středa	HOŠANA RABA předvečer Šmini aceret	8.30 hodin 18.28 hodin
30. 9.	čtvrtek	ŠMINI ACERET MAZKIR mincha předvečer Simchat tora	9.00 hodin 11.30 hodin 18.00 hodin 19.20 hodin

V sobotu šachrit (ranní modlitba) od 9 hodin.

Každý všední den maariv (večerní modlitba) od 19.30 hodin.

Vysoká synagoga

Ve všední dny šachrit (ranní modlitba) v 8.30 hodin,
mincha (odpolední modlitba) ve 14.00 hodin.

Jeruzalémská synagoga

8. 9.	středa	předvečer Roš hašana	19.15 hodin
9. 9.	čtvrtek	1. den ROŠ HAŠANA	ráno 9.00, večer 19.20 hodin
10. 9.	pátek	2. den ROŠ HAŠANA	9.00 hodin
17. 9.	pátek	předvečer Jom kipur	18.45 hodin
18. 9.	sobota	JOM KIPUR ráno 8.00, MAZKIR 11.30, večer maariv, konec šabatu a půstu	17.30 hodin 20.00 hodin
22. 9.	středa	předvečer Sukot	18.40 hodin
23. 9.	čtvrtek	1. den SUKOT	ráno 9.00, večer 19.30 hodin
24. 9.	pátek	2. den SUKOT	9.00 hodin
29. 9.	středa	předvečer Šmini aceret	18.30 hodin
30. 9.	čtvrtek	ŠMINI ACERET ráno 9.00, MAZKIR 11.00, večer	19.15 hodin

V pátek večer se zde bohoslužby nekonají.

Začátek bohoslužeb v sobotu (vyjma 18. 9.) je vždy v 9.00 hodin.

KDO ZABIL ARLOSOROFFA?

Rozhovor se spisovatelem a diplomatem Tobiem Nathanem

Tobie Nathan. Foto archiv.

Diplomat, etnopsycholog a spisovatel Tobie Nathan působí v současné době na francouzském vyslanectví v Konakry (Guinea). Nedávno vydal v Paříži knihu nazvanou Kdo zabil Arlosoroffa, historický thriller, věnovaný období vzniku Státu Izrael. Její dva hlavní hrdiny jako by si autor vyfabloval, a přesto jsou zcela reální: levicový sionistický vůdce Chaim Arlosoroff a Magda Goebbelsová, manželka Hitlerovy pravé ruky Josepha Goebbelse, s níž spáchala v berlínském bunkru sebevraždu poté, co usmrtili své děti. V románu s mnoha odbočkami mísí autor virtuózně minulost a přítomnost, Evropu a Izrael i politiku a citové vztahy.

Co vás na Arlosoroffově osobnosti tak zaujalo?

Vydejte se do Izraele a budete překvapeni množstvím míst, která nesou jeho jméno. I malé obce, jako je Givat Chaim, mají svůj název odvozený od jeho jména. A přesto toho lidé o člověku, který by se, kdyby nebyl za tajemných okolností zavražděn v červnu 1933 na telavivské pláži, stal pravděpodobně prvním izraelským premiérem místo Davida Ben Guriona, vědí poměrně málo.

Arlosoroff ztělesňuje založení státu, které spočívá na tajemství: dodnes nikdo neví, kdo stál za jeho vraždou. Ostatně stále se v Izraeli v určitých situacích běžně říká: „A Arlosoroffa jsem také zabil já?“ Stojíme před mýtem, pravou skutečnost nikdo nezná. Skrze jeho život a záhadu jeho smrti jsem se pokusil uchopit založení Státu Izrael jako celek.

Co jste o tomto výjimečném a současně málo známém muži zjistil?

Arlosoroff je zcela mimořádná osobnost: brilantní, charismatická, přitažlivá. Jeho

teze o marxistické ekonomii jsou dodnes aktuální. Narodil se v na Ukrajině v roce 1899. Po pogromech v roce 1905 celá rodina emigrovala do Berlína. Už na studiích se stal militantním komunistou, přesvědčeným, že k revoluci musí dojít v nejbližší budoucnosti. Poznání, že antisemitismus existuje i mezi revolucionáři, ho nakonec přivedlo k sionismu a na začátku dvacátých let k odchodu do Palestiny. Tam se podílel na založení odborů Histadrut a levicové politické strany Mapaj (Dělnická strana Izraele). Stal se politickým ředitelem Židovské agentury (Sochnut), což v dobovém kontextu představovalo post ministra zahraničí. Při hledání zdrojů pro budování příštího státu procestoval prakticky celý svět. Patřil k nejznámějším a nejvšestrannějším představitelům sionistického hnutí – mimo jiné se účastnil řady filosofických diskusí v Německu. Okouzil také celou řadu žen... Když byl zavražděn, bylo mu pouhých 33 let.

Kontroverzní osobnost, přinejmenším pro pravici.

Je to tak. V čase Arlosoroffovy smrti pravice v jišuvu pomalu získávala pozice, zejména díky početné alije polských Židů, ve které bylo méně intelektuálů a mnohem více nábožensky orientovaných přistěhovalců. Ve snaze zvrátit tento sociologický vývoj a zejména s vědomím rostoucí hrozby ze strany nacistů se Arlosoroff vydal do Německa, kde jednal o podmínkách vystěhování pro místní Židy, kterých tehdy v Německu žilo na 600 000. A Němci souhlasili, protože právě v té době bylo Německo vystaveno silnému ekonomickému bojkotu, organizovanému jako reakce na antisemitské pronásledování především americkými Židy.

V květnu 1933 již nacisté v Německu kontrolovali všechny mocenské pozice. Téhož měsíce byly na berlínské univerzitě v obrovském množství páleny knihy židovských a nacismu nenakloněných autorů. Židé byli řadou zákonů a předpisů vyřazováni z veřejného života. Pravíci

sionisté, kteří byli za těchto okolností zásadně proti dohodě s nacisty, rozpoutali proti Arlosoroffovi tiskovou kampaň: tento komunista a moralista se opovažuje uzavřít dohodu s nejhoršími nepřáteli Židů! Podle nich se jednalo o podlé spolupíči mezi Stalinem, Hitlerem a Židy.

Díky některých článků byla tak nenáviditelná, že se z ní dala odvodit i výzva k fyzické likvidaci. Patnáctého června se Arlosoroff vrací do Palestiny. Šestnáctého večer, o šabatu, je v Tel Avivu na pláži zavražděn. Za viníka byl vzápětí označen Betar. Angličané obvinění brali vážně, mimo jiné i proto, že právě pravíci sionisté byli nejaktivnější odpůrci britské správy. Došlo k zatčení dvou podezřelých; ti byli nejdříve odsouzeni, ale po odvolání propuštěni pro nedostatek důkazů. Zavraždění Arlosoroffa vyvolalo v jišuvu obrovskou reakci a mělo i významné politické důsledky. Až do Beginova nástupu v roce 1977 – který ostatně nařídil čtyřicet let po Arlosoroffově smrti v této věci vyšetřování – byl Izrael řízen levici.

Je možné srovnávat tehdejší napětí mezi pravíci a levici s dnešní situací?

Dnes už prakticky nikdo neusiluje o to, aby se z Izraele stal komunistický stát. Vraždu Arlosoroffa jako předobraz vraždy Jicchaka Rabina tak ale možné vnímat je. Velká část levicových Izraelců si stále myslí, že za jeho smrt je zodpovědná pravice. Bezpečně dokázáno je však jen jedno – podezřelí, kteří byli v roce 1933 zatčeni a souzeni, vrahy nebyli.

Arlosoroff na pamětní známce KKL.

Ve vašem románu se hodně zabýváte neblaze proslulou Magdou Goebbelsovou, která se s mladým Arlosoroffem přátelila. Z textu je patrné, že vás její příběh do slova fascinuje.

Je pravda, že ženy, které se významně podílely na mocenských záležitostech, mě vždycky zajímaly. Magda je takovým typem, jako je například Mylady z Dumasových *Tří mušketýrů*.

Během posledních pěti let vyšla celá řada biografii o ženách, které ovlivňovaly politiku třetí říše. Souvisí to nepochybně se současným zpřístupněním dříve nedostupných archivních materiálů i s nástupem nové generace historiků. Nejznámější jsou asi Eva Braunová nebo Leni Riefenstahlová, které svým způsobem na politiku vliv měly.

Jak mohlo dojít ke vztahu dvou tak odlišných osobností, intelektuálního sionisty z Ruska a budoucí ženy jednoho z nejvýše postavených nacistů?

Stejně jako Arlosoroff i Magda, nemanželská dcera inženýra a služebné, měla svou zkušenost s emigrací. Skutečný otec ji nikdy za svou dceru neuznal a nehlásil se ani k její matce. Vychovával ji především židovský nevlastní otec Richard Friedländer, za kterého se její matka nakonec provdala a se kterým odešla za prací do Belgie. V Belgii dali rodiče Magdu do penzionátu ve Vilvoorde, kde se naučila dobře francouzsky. Všichni se vrátili do Berlína v roce 1914 poté, co vypukla první světová válka. A tam se s Arlosoroffem, který bydlel ve stejné čtvrti a s jehož sestrou Lisou se ve

jednou. A přece se cítím jako člověk, který je odtud. Narodil jsem se v Káhiře, v židovské rodině, která uprchla ze země v roce 1956, v době suezské krize. Rodiče zamířili do Francie, i když se většina naší rozvětvené rodiny usadila v sousedním Izraeli. Někteří z mých předků byli rabíni a v Palestině žili. Po jednom z nich, ravovi Šerizlim (působil v devatenáctém století), byla v Jeruzalémě pojmenovaná ulice. Můj pobyt v Izraeli? Šok, osvícení a znovuoživení svého původu.

Co vás přivedlo od psychiatrie a univerzitní profesury k povolání diplomata?

Vždycky se mi zdálo nezbytné přesvědčit se na vlastní oči, co se kolem děje, nezbytné pro vlastní obnovu a pro nové myšlenkové podněty. Toho je možné dosáhnout pobytem

Chaim Arlosoroff (sedící uprostřed vedle Ch. Weizmana). Foto z jednání zástupců jišuvu a Arabů v r. 1933.

škole úzce sprátelila, setkala. Jí bylo patnáct, jemu sedmáct a všechno nasvědčuje tomu, že to byla pro oba první velká láska.

V roce 1924 se Arlosoroff definitivně přestěhoval do Palestiny. Jedna známá novinářka o budoucí paní Goebelsově, které půjde za svědka sám Adolf Hitler, v roce 1925 s ironií napsala: „Učila se hebrejsky a zakládala si na tom, že se vystěhuje do Palestiny. A dnes se tu nadýmá ve společnosti vznešené křesťanské aristokracie.“

Knih je také dokladem vašeho vztahu k Izraeli.

Je to země, která se svými problémy (a jak doufám, také jejich řešeními) nepodobá žádné jiné. Chtěl jsem tuhle moderní a současnou zemi zachytit v okamžiku proměny, kdy se stává zemí ultramoderní, ale kdy může také zmizet z povrchu zemského. Její případ je jedinečný.

Než jsem byl jmenován na francouzské vyslanectví v Tel Avivu, navštívil jsem Izrael jen

v zahraničí (žil jsem v Burundi v roce 2003, kdy tam byla válka) nebo změnou povolání.

Je starou tradicí, že mezi univerzitním a diplomatickým světem je lávka, po které lze přecházet; tak to dělali svého času Lévi-Strauss a Foucault, a tak jsem se i já ucházel o post rady pro spolupráci v Tel Avivu. Nebyl na to místo žádný velký nával, protože to bylo na konci druhé intifády a atentáty byly na denním pořádku. Francouzská politika vůči Izraeli byla tehdy velmi kritická, ale bylo to také období obnovy kulturní spolupráce mezi oběma zeměmi. Moje poslání spočívalo především ve znovuzaložení Francouzského institutu v Tel Avivu. Bylo třeba koupit přiměřenou budovu a vybavit ji: tahle poměrně napínavá činnost mi přinesla zkušenost, která mě, myslím, dost pozitivně poznamenala. A to i přesto, že jsem nikdy v životě tolik nepracoval!

(Z francouzského měsíčníku *Information juive* N 303 červenec/srpen přeložil J. Daniček.)

HA-AVARA (1933–1939)

V knize *Mein Kampf* v roce 1924 formuloval Hitler záměr „zabavit Německo Židům“. Jedním z prvních opatření poté, co se 30. ledna 1933 dostal k moci, byla perzekuce Židů

Vyjednávání, které mělo umožnit emigraci německých Židů do Palestiny, bylo příčinou konfliktů nejen mezi sionisty a těmi, kteří přívrženci sionismu nebyli, ale i uvnitř sionistického hnutí. Celá záležitost se stala předmětem vášnivých polemik, které kroužily kolem otázky: „Je možné se spočit s ďáblem?“

Od roku 1933 se v židovském světě střetávaly dvě koncepce toho, jak reagovat na hitlerovský režim. Jedna byla založena na boji proti nacismu, druhá na sionistickém ideálu návratu rozptýlených Židů do Erec Jisrael.

Perzekuce, kterým byli Židé vystaveni, vyvolaly řadu mezinárodních protestů.

Byla zahájena kampaň za ekonomický bojkot třetí říše, podporovaná vůdci diaspory. Organizátoři bojkotu se domnívali, že se tak podaří změnit vůdcev antisemitskou politiku.

Židovská agentura viděla v kritické situaci německých Židů možnost, jak zvýšit židovské přistěhovalectví do Palestiny. Chaim Arlosoroff byl pověřen tajnými jednáními s německými představiteli. Návrh smlouvy byl postaven jako obchod, který přinese užitek oběma stranám.

Hlavní vyjednávač Arlosoroff, prominentní člen strany Mapaj, vysoký funkcionář Židovské agentury a rozhodný odpůrce sionistických revizionistů, byl zavražděn 16. června v Tel Avivu. „Ha-avara“ (přesně *heskem ha-avara*, smlouva o převodu), dohoda mezi Židovskou agenturou a vládou třetí říše, byla podepsána 7. srpna 1933.

Smlouva je postavena na finančním ujednání, které umožňuje operace mezi berlínskou bankou a bankou v Tel Avivu. Umožňuje německým Židům převést svá aktiva do Palestiny za podmínky, že vzniklé fondy budou použity výhradně na nákup německého zboží.

V červnu 1933 schválil dohodu 18. sionistický kongres, který zasedal v Praze. Revizionisté ha-avaru odmítli. Také nesionistické představitelé diaspory se k ní stavěli rezervovaně.

Emigrace na základě smlouvy byla možná do roku 1939, v několika málo případech až do roku 1941. Počet německých Židů, kteří možností dané ha-avarou využili, je uváděn v rozmezí 40–60 tisíc osob. Výše transakcí v rámci smlouvy dosáhla 14 milionů liber. Umožnila mladé ekonomice jišuvu modernizovat zemědělství a průmyslovou výrobu.

Otázka, zda lze uzavírat pakt s ďáblem, zůstává otevřená. Nedoporučuje se s ním ani večeret, a to ani tehdy, když je člověk ozbrojen dlouhou vidličkou... V každém případě dohoda zachránila život desetitisícům lidí. Před vynášením soudů je také dobré si připomenout, že v roce 1933 svět o nacismu a jeho skutečné podobě věděl jen málo.

Podle článku Paula Benaima připravil jd.

SYNAGOGA V ANGLICKÉM PARKU

Pohlednice z wörlitzké „zahradní říše“

Všude v německých státech byli Židé od středověku vystaveni mnoha omezením a zákazům, pokud se jim nepodařilo získat vrchnostenský *Schutzbrief*, často však s jen dočasnou platností. Stejně tomu bylo i na panství Anhalt-Dessau, ležícím po obou březích dolního Labe, jihozápadně od Berlína. A přece zde byly od poloviny 17. stol. poměry poněkud svobodnější. Po sňatku knížete Johanna Georga II. s Henriettou Catharinou Oranžskou v roce 1659 se tu pod holandským vlivem rozvíjely tolerantnější poměry. V Desavě byl roku 1674 založen židovský hřbitov, kolem roku 1680 tu vznikla židovská obec a o sedm let později byla postavena první synagoga. Za osvěceného knížete Leopolda III. Friedricha Franze (1740–1817) byl v Desavě založen Židovský učitelský a rabínský seminář, zvaný *Gymnasium*, a židovská *Freyschule* – svobodná škola pro chudé chlapce, jedna z prvních svého druhu, zčásti financovaná státem. V polovině 18. století tu bylo doloženo 30 židovských rodin, v roce 1817 žilo v Desavě již 146 povolených židovských rodin, tj. více než 800 osob, skoro 9 % všech obyvatel.

PARK KNÍZETE FRANZE

Krátce po nástupu své vlády se mladý kníže Franz, později lidově zvaný *Vater Franz*, o němž se říkalo, že se měl raději narodit zahradníkem než knížetem, vydal se svým přítelem architektem F. W. Erdmannsdorffem (1736–1800) na „grand tour“ po Holandsku, Anglii, Skotsku, Itálii a Francii. Způsob života anglických přátel, technic-

ké vymoženosti, ale především moderní architektura a krajinné parky na něj hluboce zapůsobily. Po návratu roku 1764 začal na slepých ramenech Labe v okolí městečka Wörlitz budovat rozsáhlý anglický park, spojený se zemědělským využitím půdy, patrně nejstarší a nejrozsáhlejší svého druhu na kontinentě. Okolo rozlehlého jezera postupně vznikaly palladiánský zámek jako letní venkovské sídlo podle anglické módy a současně veřejně přístupné muzeum antických sbírek, gotický dům volně inspirovaný Walpoleovým sídlem Strawberry Hill v Londýně jako soukromý útulek knížete a řada nejrůznějších klasicistních a romantických pavilonů, umělých jeskyní, chrámků a pomníků, často citující známé stavby minulosti i současnosti, ale také účelových a technických staveb včetně oranžerie, skleníku pro palmy a řady mostů nejrůznější technické konstrukce či umělého vulkánu a ostrovů. Během čtyř desetiletí tak ve Wörlitzu vzniklo na ploše více než 112 hektarů přes 60 komponovaných krajinných a zahradních scén, které se prý z velké části dochovaly dodnes. Park a jeho stavby, jež se v posledních letech odborně obnovují, byly zapřesány do seznamu světového kulturního dědictví UNESCO.

SYNAGOGA JAKO ANTICKÝ CHRÁM

Také v městečku Wörlitz, které tvořilo zázemí zdejšího knížecího sídla, vznikla v polovině 18. století menší židovská obec. Stará synagoga musela ustoupit přestavbě

náměstí a nové radnici. Náhradou nechal kníže Franz Židům z Wörlitzu a Oranienbaumu v letech 1789/90 vystavět na své náklady novou synagogu, která byla umístěna na kraji městečka, ale současně měla tvořit jednou z dominant vstupu do přírodního parku. Architekt Erdmannsdorff postavil synagogu na umělém pahorku jako

Kopule synagogy s obnovenou výmalbou. Foto autor.

kruhovou klasicistní stavbu, inspirovanou zčásti Vestiným chrámem v Římě z doby kolem 100 př. o. l. Vnější stěny oválné stavby člení 12 pilastrů a kruhových oken, vrchol kuželovité střechy zdobí malá lucerna. Jednoduchá antikizující stavba v současném novoklasicistním provedení je malebně zasazená do parkového areálu na břehu jezera a dobře viditelná z nejrůznějších pohledů. Začlenění synagogy do wörlitzké „zahradní říše“ společně s nejrůznějšími antickými a gotickými stavbami zcela odpovídalo osvěcenským ideám tolerance a harmonického soužití různých kultur, zde navíc v povznášejícím přírodním rámci.

Překvapivě rozlehlý interiér (průměr kolem 8,5 m) je zaklenut tmavomodrou dřevěnou kopulí se zlatými hvězdami a osvětlen 12 kruhovými okny jako symboly 12 kmenů Izraele, původně označenými hebrejskými nápisy, se svatostánkem na východní straně a mužským i ženským vstupem na západě. Sedadla byla rozmístěna v kruhu po vnitřním obvodu synagogy, jejíž západní polovinu zaujímal vestavěná půlkruhová ženská galerie na 6 sloupech, na níž vedlo podél stěny vnitřní schodiště. Široká čtvercová bima s pultem pro čtení Tóry byla umístěna uprostřed kruhové budovy, s jedním velkým lustrem uprostřed a řadou menších po obvodu. Ze západní strany vede masivním kamenným soklem také vstup do suterénu stavby, který skrývá klenutý prostor s poněkud netradiční rituální lázní – postupně klesající přístup ústí do kruhového bazénku, který tak v malém opakuje tvar synagogy. Mikve, napájená „živou vodou“, má tak hladinu téměř v úrovni jezera, na jehož břehu synagoga stojí.

POZDĚJŠÍ OSUDY SYNAGOGY

Zatímco z východní strany se synagoga tyčí nad jezerem jako dominanta přírodního

Synagoga ve wörlitzkém parku; pohled ze západu se vstupem do mikve v suterénu. Foto autor.

parku, ze západní strany ukončuje jednu z uliček městečka a vyznačuje vstup do parku na místě přívozu přes jezero. Synagogu užívala wörlitzká židovská obec a jednotlivci z nedalekého Oranienbaumu a Coswigu, kteří byli často zaměstnáni v knížecích službách. V roce 1805, u příležitosti 50. jubilea vlády knížete Franze, se v synagoze prý konalo první kázání v němčině vůbec. Počátkem dvacátých let 20. století wörlitzká židovská obec přestala existovat, sváteční bohoslužby zde pro souvěrce z okolí konala několikrát do roka desavská komunita. V létě 1937 byla židovská obec přinucena synagogu opustit, přičemž většina zařízení byla prý přemístěna do velké synagogy v Desavě, kterou za říšského pogromu v listopadu 1938 nacisté vypálili a zbořili. Také wörlitzká synagoga měla být za „křesťalové noci“ vypálena, pouze díky zásahu tehdejšího ředitele wörlitzkého parku se tomu podařilo zabránit. Synagoge začali říkat „Vestín chrám“ a okolo byly vysázeny rychle rostoucí keře, které měly napomoci jejímu zmizení, zamýšlená přestavba na parkový pavilon se však neuskutečnila. Tak se tato ojedinelá památka dochovala jako svědectví tolerantnější a osvícenější doby až dnes.

Na počátku nového století prošla synagoga důkladnou památkovou restaurací a od roku 2003 je v původním interiéru instalována péčí Společnosti Mosese Mendelssohna moderní expozice, věnovaná židovské historii Anhaltska a zdejšími osobnostem. Vedle svého nejslavnějšího rodáka, filosofa Mosese Mendelssohna (1728–1786), velkého průkopníka židovského osvícenství, pocházela odtud nebo zde působila celá řada významných rabínů a učenců – např. historik Isaak Markus Jost (1793–1860), zemský rabín Salomon Herxheimer (1801–1884), průkopník židovské emancipace Ludwig Philippson (1811–1889), jazykovědec Chajim Heymann Steinthal (1823–1899) nebo zakladatelská osobnost ženského hnutí Jenny Hirschová (1829–1902). Pochází odtud i známý filosof Hermann Cohen (1842–1918), syn kantora a učitele v Coswigu, zakladatel novokantovské filosofické školy na Marburské univerzitě. Vedle Mendelssohna je však nejznámějším rodákem

Moses Mendelssohn, zvaný Moses z Desavy; rytina kol. 1780. Archiv autora.

Kurt Weill (1900–1950), syn kantora desavské obce, autor slavné *Třigrošové opery* (1928) a později úspěšných broadwayských muzikálů *Lady in the Dark* (1941), *One Touch of Venus* (1942) či *Love Life* (1948).

PAMÁTKY V DESAVĚ

Také v nedaleké, válkou značně poničené Desavě najdeme celou řadu památek na zdejší rodáky – na Askánské třídě je na moderním paneláku umístěna pamětní deska z původního rodného domu Mosese Mendelssohna, kdysi odstraněná nacisty, na protější straně téže ulice stojí starý rabínský dům a židovská škola, jediná dochovaná budova z kdysi rozsáhlého komplexu staveb židovské obce, s pamětní deskou připomínající, že se právě zde narodil Kurt Weill; od roku 1996 je zde opět sídlo obnovené desavské židovské obce. V přílehlém parčíku stojí památník, připomínající velkou novorománskou synagogu

s kopulí, která byla dokončena v roce 1908 a o třicet let později vypálena a zbořena. O něco dále stávala židovská *Freyschule*, založená podle Mendelssohna vzoru v roce 1799, a ještě dále se nachází starý desavský židovský hřbitov s hroby rodičů a sourozenců Mosese Mendelssohna, členy rodiny Philippsonů a Oppenheimů a mnoha dalších představitelů zdejší

komunity. Za říšského pogromu v listopadu 1938 byl devastován, většina náhrobků či jejich fragmentů se však dochovala a od roku 1993 se zde opět konají pohřby. Ze starých desavských rodin tu však již nikdo nežije, neexistuje ani většina desavských židovských památek, např. velký Mendelssohnův pomník, zbudovaný v roce 1880 v parku před nádražím, který byl za nacistů nejprve přemístěn na židovský hřbitov a v roce 1938 úplně zničen. Pouze v roce 1978 byla u příležitosti 250. výročí Mendelssohna narození umístěna v městském parku nepřilíhající monumentální busta desavského rabího. O jeho památku dnes pečuje především Společnost Mosese Mendelssohna (založená 1993), která pořádá přednášky a výstavy a uveřejňuje výsledky svých bádání ve vlastní edici (Ignatz Bubis jí udělil v roce 1996 Cenu tolerance).

ARNO PAŘÍK

NOVÉ KNIHY

Milan Lyčka

FILOSOFIE NÁBOŽENSTVÍ JOSEFA SOLOVĚJČIKA

Práce se zabývá filosofickými aspekty díla jednoho z nejvýznamnějších židovských myslitelů současnosti, v němž se spojuje hluboká znalost židovské náboženské tradice a moderního vědeckého a filosofického myšlení. Nejde ovšem o nějakou lacinou apologetickou syntézu západního modernismu a židovského tradicionalismu, ale o vyjádření bytostné shody principů židovského náboženství s moderním vědeckým racionalismem.

Autor postihuje jednak vlivy, které se uplatňovaly při krystalizaci Solovějčikova filosofického myšlení, jednak východiska a směry jeho vlastního filosofování. Klíčovým slovem Solovějčikovy filosofie je tradiční pojem halacha, který povyšuje na univerzální hermeneutický klíč otevírající nečekané možnosti zakoušení světa, a tedy i cestu k pochopení smyslu lidské existence.

Vydalo nakladatelství Academia v Praze roku 2010. 212 stran, dop. cena: 225 Kč.

E. L. Doctorow

POVÍDKY O SKVĚLÉ ZEMI

V pěti povídkách vykresluje E. L. Doctorow příběhy, které nezapadají do obrazu příslovečného amerického snu – ať už jde o nenápadnou vdovu a jejího slaboduchého syna Earla na podivné farmě v Illinois, nešťastnou mladou ženu, která unese novorozeného Wilsona, Jolene, jež se v patnácti letech zamiluje a provdá za řidiče kamionu, nebo manželský pár, který se stane obětí psychické manipulace v uzavřené komunitě náboženské sekty v Kansasu. Sugestivními, téměř filmovými obrazy prostředí a atmosféry, přesvědčivými popisy i dramatickými dialogy se tyto příběhy právem řadí ke skvostům americké povídkové tradice.

Z angličtiny přeložila Zuzana Mayerová. Vydalo nakl. Mladá fronta v Praze roku 2010. 176 stran, cena 249 Kč.

am

BEZ MOŽNOSTI ODVOLÁNÍ

(Ukázka z knihy Národní očista historika Benjamina Frommera)

Velký retribuční dekret se rozhodně odchýlil od západoevropské praxe v otázkách procesních. V Londýně Beneš tvrdil, že čím dřív bude retribuce hotová, tím dřív se obnoví běžný každodenní život a justiční systém bude moci fungovat podle standardních pravidel právního státu. Proto doporučoval, aby vláda stanovila jasné datum, kdy procesy s válečnými zločinci a kolaboranty skončí. S cílem retribuční urychlit také navrhoval, aby délka projednávání jednotlivého případu u soudu byla omezena, aby každý byl ukončen v co nejkratším možném čase. Tento směr úvah nakonec dovedl československého prezidenta k mimořádnému závěru: rozsudek retribučního soudu měl být konečný. Argumentoval tím, že „řízení by mělo být pokud možno co nejkratší a stěžejí lze doporučit, aby z rozsudků těchto soudů bylo přípustné odvolání“. Když Pauliny-Toth proti návrhu namítl, že takto nebudou mít odsouzení odvolací právo, Stránský odpověděl, že obžalovaní si nezaslouží žádné zvláštní ohledy. Ministr spravedlnosti k tomu dodal: „Považujeme kategorii těchto obžalovaných za zvlášť ničemnou a zavržitelnou.“ S tímto míněním, které mezi členy převážilo, exilová vláda oddaně vtělila Benešovo doporučení do právního předpisu. Paragraf 31 velkého retribučního dekretu tedy zněl: „Proti rozsudku mimořádných lidových soudů není opravných prostředků.“

VÝJIMEČNÝ STAV

Právní rada v Londýně schválila zrušení práva na odvolání na základě důvodu, že druhá světová válka představuje výjimečný stav, kdy je nutné užívat mimořádná nařízovací opatření. Rakouské (habsburské) právo připouštělo sumární rozsudky a vylučovalo soudní revizi v případech, kdy se zločinnost v určité oblasti vymkla kontrole. Exiloví politici chybně předpokládali, že retribuční soudy začnou působit ještě v době, než skončí ozbrojený konflikt, a že se Československo bezprostředně po válce bude podobat výmarské republice v prvních letech existence, kdy na jejím území operovalo množství ozbrojených nepřátelských paramilitaristických skupin. Soudy budou muset tedy pracovat za pomoci

zkrácených procedur, podobně jako na válečném poli či za situace občanských nepokojů. Jak se později ukázalo, exiloví politici plánovali situaci, jež nikdy nenastala. Soudy začaly být oficiálně zřizovány teprve dva měsíce po skončení ozbrojeného konfliktu. Navíc v českých zemích řádění záškodnických band nebylo nepřátelské

Přísaha lidových soudců v pankrácké věznici v Praze. ČTK, 1. září 1945.

vůči státu. Naopak tyto divoké a nikým neřízené bandy stály na straně vlády. Když se ukázalo, že potrestání kolaborantů zabere více času, režim lpěl na zkráceném řízení i nadále, třebaže idea rychlé retribuční byla již dávno opuštěna. Ačkoli Beneš původně navrhoval, aby retribuce trvala pouhé tři měsíce, velký retribuční dekret zřizoval lidové soudy na dobu jednoho roku a Národní shromáždění jejich činnost potom prodloužilo ještě o jeden rok. Nemožnost odvolání však zůstala zachována.

Naprosté popření práva obžalovaného na odvolání je hlavní příčinou rozporupnosti a nespravedlnosti poválečné retribuční v českých zemích. Je pravda, že i jiné země omezily možnosti odvolání, ale nikde v západní Evropě nebyl verdikt nižšího soudu zcela nepadnutelný, tak jako tomu bylo zde. Rovněž v Maďarsku existoval odvolací orgán, jenž mohl revidovat rozsudky, pokud s tím soudci nižšího soudu souhlasili. Bez práva na odvolání neměla osoba odsouzená před českým lidovým soudem žádnou možnost opravného prostředku proti nepřiměřeným, aberantním či podjatým rozsudkům. Chyběla procesní úprava pro odstranění nesrovnalostí v trestech jednotlivých soudů. V jednom důležitém ohledu však velký retribuční dekret přece jen dostal principu fair play: pokud bylo obhajobě zamezeno odvolat se,

platilo to také pro obžalobu. Toto totální odmítnutí soudní revize, pokud by se v budoucnu neobjevily nové důkazy, poskytovalo důležitou obranu před politizací retribučních soudů. Soudci mohli rozhodovat s jistotou, že vláda nebude moci změnit jejich verdikty, které bude považovat za sporné.

Volnost rozhodování soudců dále omezovalo povinné trvání trestu od pěti do dvaceti let. V Londýně vždy skeptický Pauliny-Toth přesně předpovídal: „Bude-li lidový soud považovat dolní hranici sazby za příliš vysokou a přísnou, může snadno dojít k tomu, že obžalovaného raději osvobodí.“ Soudy také nemohly přihlížet k obvyklým polehčujícím okolnostem, jako je charakter obžalovaného, jeho dosavadní život nebo zajištění jeho nezletilých potomků. Benešův osobní tajemník Eduard Tábořský kritizoval zmíněné omezení a zastával se ponechání těchto otázek v diskreční pravomoci soudců. Jeho názory však byly rovněž ignorovány. První odstavec paragrafu 16 velkého dekretu kategoricky stanovil: „Trest na svobodě nelze snížit pod dolní hranici sazby a zaměnit jeho způsob a

mírnější.“ Druhý odstavec však přece jen otvíral dvířka větší volnosti soudců. Podle něho mohl být trest zmírněn, či dokonce prominut, pokud po spáchání zločinu pachatel přispěl k odstranění škody, již způsobil, tím, že napomáhal osvobození republiky. Soudy taktéž mohly zmírnit trest, pokud obžalovaný otevřeně kolaboval, aby skryl své odbojové aktivity, avšak pouze v případech „je-li obecně známo, nebo lze-li bez průtahů prokázat, že obžalovaný jednal s úmyslem prospěti českému nebo slovenskému národu nebo Československé republice či jejím spojencům nebo jinému obecnému zájmu“. Dekret ponechal soudcům na zvážení, co je takovým vlasteneckým činem a do jaké míry jej lze vzít v úvahu při meritorním rozhodování.

POPRAVA DO DVOU HODIN

Zákaz odvolání a omezení polehčujících okolností nebyly však nejproblematictějšími aspekty českého retribučního dekretu. Nejpozoruhodnějším ustanovením velkého dekretu byl paragraf 31, který stanovil: „Trest smrti se vykoná do dvou hodin po vyhlášení rozsudku. Na výslovnou žádost odsouzeného může být lhůta prodloužena o další hodinu.“ Odsouzený měl právo žádat o milost prezidenta republiky, avšak žádost neměla odkladný účinek pro vykonání

rozsudku. Pokud prezident nevyhověl během stanovených tří hodin, exekuce proběhla podle plánu. V praxi mohly jen nejprominentnější případy doufat v milost. I tehdy když soudy posílaly telegramem žádost odsouzeného do Prahy, prezident vesměs neztrácel čas revizí rozsudků a jejich rušením. Absurdita tříhodinové lhůty je jasně patrná v případě udavačky Olgy Trpíškové. Protože její odsouzení bylo jisté a její činy mohly být potrestány i trestem smrti, její rodiče nečekali na výrok soudu a předem žádali prezidenta o milost pro případ, že by jejich dcera byla potrestána smrtí. Trpíšková nakonec dostala doživotní trest a nepotřebovala prezidentskou milost. Vzhledem ke spěchu a k předpojatosti soudců u mnoha procesů je ovšem velmi pravděpodobné, že tříhodinová lhůta vedla i k popravě nevinných osob.

Absence práva na odvolání a jen neopodstatněné naděje na prezidentskou milost vedly k tomu, že nesmírně vysoké procento rozsudků smrti bylo vykonáno během tří hodin. Právě v tomto spočívá největší rozdíl české retribuice ve srovnání s praxí v ostatní Evropě. Počet odsouzených na smrt v českých soudů byl vysoký, nikoli však zcela disproportionální, zvláště pokud vezmeme v úvahu značné rozdíly v podmínkách v jednotlivých okupovaných zemích. Ale procento skutečně provedených poprav v českých zemích bylo nepoměrně vysoké. Necháme-li stranou Norsko, kde byla jen hrstka kolaborantů odsouzena k trestu smrti, žádná jiná země, pro niž je statistika dostupná, se zdaleka nepřibližuje míře provedených poprav v českých zemích. Dánsko vykonalo asi 60 % rozsudků smrti, avšak podobně jako v Norsku absolutní počet odsouzených byl relativně malý. Podobně jako jejich čeští soudruzi byli i maďarští komunisté zcela nepřiměřeně zastoupeni v tamní vícestranické vládě. Avšak i míra poprav v Maďarsku se pohybovala pod hranicí 40 %. Ve Francii, tedy v zemi s nejvyšším absolutním počtem odsouzených k trestu smrti, byla poprava skutečně provedena jen u sotva jedné devítiny všech případů. I kdybychom nebrali v úvahu 4397 odsouzených k trestu smrti *in absentia*, poměr skutečně popravených k odsouzeným byl stále ještě třicetiprocentní. V důsledku toho v českých zemích, kde žil v porovnání s Francií jen čtvrtinový počet obyvatel, bylo popraveno téměř tolik lidí jako ve

Francii. Kromě Bulharska, kde stalinistický režim zlikvidoval tisíce lidí, ještě než válka skončila, české retribuční soudy poslaly v přepočtu na jednoho obyvatele zcela evidentně více obžalovaných na smrt, než v kterémkoli jiném státě Evropy.

SLOVENSKO A ČESKÉ ZEMĚ

Důsledek zákazu odvolání a tříhodinové lhůty je velmi dobře patrný při srovnání se situací na Slovensku. Slovenský právní předpis také nedovoloval odvolání. Tak jako v českých zemích i na Slovensku mohl odsouzený doufat pouze v úspěch své žádosti o milost. Jenže slovenské nařízení dávalo lhůtu osmačtyřiceti hodin, a nikoli pouhé tři hodiny pro případnou revizi. V praxi se žádosti o milost táhly déle a odsouzení často trávili ve vězení řadu měsíců čekáním na odpověď. V porovnání s rychlými popravami, jež čekaly odsouzené v západních částech státu, na Slovensku se kola spravedlnosti otáčela pomaleji. Mezitím mohly vášně vychladnout a začaly se brát v úvahu polehčující okolnosti. V důsledku těchto skutečností se na Slovensku milost udělovala s větší pravidelností, takže tamní podíl vykonaných poprav představoval jen 41,5 %, tedy o více než polovinu méně než v českých zemích.

Případ Petera Starinského dokládá rozdíly v žádostech o milost mezi Slovenskem a českými zeměmi. Starinský působil na počátku války jako okresní velitel Hlinkových gard, místní obdoby Mussoliniho černokobílčů. V této úloze, jak bratislavský Národ-

a přinejmenším neučinil nic, aby zamezil používání mučení pro vynucení přiznání. Spolupracoval s SS a gestapem a osobně se obohatil z arizace židovského majetku. V závěru války organizoval likvidační výpravy proti partyzánům a plně se účastnil německého potlačení Slovenského národního povstání v roce 1944. Bránil se tím, že vykonával totéž jako kterýkoli jiný státní zaměstnanec. Dne 9. prosince 1946 jej nakonec slovenský Národní soud odsoudil k trestu smrti. Oproti postupu v českých zemích se nepřistoupilo k neprodlenému výkonu rozhodnutí. Namísto toho tamní Národní soud vyslyšel Starinského žádost o milost a postoupil ji do Prahy s doporučením, aby udělený trest smrti byl zmírněn na třicet let vězení. Slovenský pověřenec spravedlnosti požadoval, aby jeho trest byl zmenšen ještě víc, na pouhých dvacet let.

Zdá se, že Starinský chytře hrál dvojí hru. Ukrýval ve svém bydli Zidovku, a navíc odmítl vydat francouzské válečné zajatce nacistům. Ještě důležitější bylo, že intervenoval ve prospěch propuštění z vězení dvou vůdců odboje, kteří se oba později stali místopředsedy Slovenské národní rady, což byl hlavní správní a legislativní orgán po válce na Slovensku. Jistě neuškodil Starinskému ani fakt, že za války dovolil Igoru Daxnerovi, budoucímu předsedovi Slovenského národního soudu, aby byl internován v sanatoriu a ne ve vězení. Ministr spravedlnosti v Praze se přiklonil k doporučení Národního soudu a přes námitky slovenského národního prokurátora doporučil zmírnění rozsudku. Dne 17. června 1947 se československá vláda jednomyslně shodla na zmírnění trestu na třicet let vězení. Do té doby uplynulo víc než šest měsíců, než byl tento verdikt vyhlášen – čas dostatečný pro to, aby vznikly obavy o Starinského dva nezletilé potomky; čas dost dlouhý pro ochladnutí vášní a promyšlení možnosti udělení milosti.

Podobný postup – snižování rozsudků smrti s odstupem času na dlouholeté tresty – lze sledovat také v jiných

koutech poválečné Evropy, od Slovenska po Francii, i v případě spojeneckých vojenských tribunálů v okupovaném Německu. Jen v případě českých zemí dekret zamezoval rozumné šanci na udělení milosti. Výsledkem byla skutečnost, že procento vykonaných poprav v českých zemích značně překračovalo 90 %.

(pokračování na str. 18)

Veřejná poprava Josefa Pfitznera, které přihlíželo na 30 000 diváků. ČTK, 6. září 1945.

ní soud konstatoval, vykonával všechny příkazy, které mu byly dány, a obzvláště ty, jež se týkaly protižidovských a protikomunistických opatření. Důsledné plnění zadaných úkolů nakonec Starinského vyneslo v roce 1941 do čela Ústřední státní bezpečnosti, kde mimo jiné dohlížel také na nechvalně proslulou slovenskou věznic v Ilavě. Byl odpovědným za výsledky politických vězňů

Dara Horn BARMICVOVÉ DVOJČE

Za román Svět, který přijde (The World To Come) získala americká autorka Dara Horn (33) roku 2006 Národní knižní židovskou cenu. Její próza se skládá z několika dějových a časových rovin, jež sahají od Ruska ve 20. a 30. letech minulého století až po Spojené státy v letech devadesátých. Úryvek, který jsme z knihy vybrali, ztvárňuje spisovatelčinu zkušenost z dětství, kdy po pádu železné opony dorazily do New Jersey desítky židovských imigrantů. (Pro potřeby Rch je text mírně upravený a zkrácený.)

Čtyři měsíce před bar micva přidělili Benovi Leonida Iljiče Ščaranského z ukrajinského Černobylu. Řekli mu, že to je nešťastný židovský chlapec, který žije v teroru za železnou oponou a nesmí si ani slavnostně připomenout vstup mezi dospělé. Odtěd byl Benovým barmicvovým „dvojčetem“. Až Bena vyvolají v ten slavný den k Tóře, nepůjde jen za sebe, ale také za Leonida Iljiče Ščaranského, takže Leonid bude mít možnost bar micva oslavit, i když nebude osobně přítomen. Stejným způsobem „párovali“ židovské děti po celé Americe už deset let. Chlapci, který se připravoval na bar micva, nebo děvčeti před bat micva předali adresu a řekli, aby napsali dopis – ale nečekali žádnou odpověď. Minulý rok, když se Sára, jeho sestra dvojče, chystala na bat micva, odeslala přátelskou pohlednici oběti náboženské intolerance, kterou jí určili, a pak adresu vyhodila. O hodinu později už si ani nevzpomněla, jak se ta ruská holka jmenovala.

Když dostal Ben adresu Leonida Iljiče Ščaranského, pomyslel na to, jak strašná je jeho škola a že se v ní od té doby, co žije kvůli své páteři v kleci sádrového krunýře, vůbec nic nezměnilo. Pak se znovu podíval na adresu, natištěnou na kousku papíru s logem aktivistické skupiny pro sovětské Židy. Byla na něm Davidova hvězda a do ní zaklesnutý srp a kladivo a slova „Kdy, když ne teď?“. Rozhodl se, že bude psát Leonidu Ščaranskému tak dlouho, dokud mu Leonid Ščaranský neodepíše.

Milý Leonide,

zdravím Tě ze země svobody a vlastní statečných. Jsem Benjamin Ziskind, Tvoje barmicvové dvojče. Těším se na naši bar micva a mrzí mě, že tam s námi nebudeš. Oddíl Tóry, který za nás budu číst, vypráví o osvobození Izraelitů z Egypta a překročení Rudého moře. Doufám, že se Ti jed-

nou podaří dostat se z Rudého moře a vykročit do Zaslíbené země.

*Tvůj kamarád
Benjamin Ziskind*

Ben byl nejvíc pyšný na jemnou narážku na „Rudé moře“. Uvažoval, že vymyslí důmyslnější šifru, aby oklamal sovětského cenzora, ale nevěděl, jestli by to Leonid pochopil ani jak dobrá je jeho angličtina. Dopis podepsal, vložil do obálky, odeslal a čekal.

Leonid neodpověděl.

Když se Leonid neozýval, začal se Ben strachovat, jestli dopis Leonida a jeho rodinu nějak neohrozil. Matka ho ujistila, že takové věci se už nedějí, ale Ben se přesto bál o Leonidovu bezpečnost. Představoval si různé scénáře, v nichž sovětský pošták dopis zkonfiskoval a odnesl KGB, jak třináctiletého Leonida zatkli a vyvezli na předměstí Novosibirska (města s devátou nejnižší průměrnou denní teplotou na světě, údaj vybraný z měst přes milion obyvatel). Pak tuhle myšlenku zavrhl a říkal si, že Leonid třeba nerozumí dobře anglicky, i když se Ben snažil, aby používal jen krátká a jednoduchá slova. Věděl, že riskuje, že celou Leonidovu rodinu pošlou do gulagu, ale přesto se rozhodl, že napíše znovu.

Milý Leonide,

znovu Tě zdraví Tvé barmicvové dvojče Benjamin Ziskind. Napsal jsem Ti už před časem, ale nevím, jestli jsi můj poslední

dopis dostal. Vím, že pro Tebe je asi obtížné mi psát, takže mi nevaď, jestli neodepíšeš.

Chtěl bych Ti říct pár slov o sobě. Chodím do sedmé třídy. Ty asi také chodíš do stejné třídy, jestli v SSSR máte sedmé třídy. Četl jsem o SSSR hodně knih, ale v žádné nevyšvětlili, jestli mají ve školách stejný systém tříd jako my. Možná si myslíš, že tyhle knihy o SSSR čteme ve škole. Škola je pro mě dost snadná, většinu věcí se učím mimo ni. Zařadili mě do televizního pořadu „Poražte Wizkinda“ a soupeřím tam s dospělými v kvízech.

Včera večer jsem vyhrál jako obyčejně. Jedna ze zahajovacích otázek zněla „Označte, co způsobilo nukleární tavení v Černobylu“. Od té doby, co mám Tvoji adresu, jsem o Černobylu hodně četl, takže bych Ti měl vlastně poděkovat za to, že tam žiješ a že jsem věděl odpověď. V SSSR asi nemůžeš vystupovat v televizní soutěži, takže bych mohl být i Tvým televizním soutěžním dvojčetem.

*Tvůj kamarád
Benjamin Ziskind*

Benjamin poslal ještě několik dopisů, ale Leonid neodpověděl. Uplynulo pár měsíců, blížil se den bar micva, ale od Leonida ani slovo. Ne, že to by nějak zvlášť vadilo. Koneckonců pro bar micva byl Leonid jen symbol Utlačovaného chlapce, nejasná postava vznášející se nad bílým pozadím, a navíc mu matka další korespondenci zakázala. Ale v Benově hlavě Leonid ožíval, rostl jako embryo či plod, který se každým dnem stává zřetelnějším a pomalu a jemně se na něm rýsují prsty a rty a páteř a oči a vlasy. Každý den byl na krátký okamžik vypuštěn z klece a tehdy si vypůjčoval Leonidovo tělo: drobné, mrštné, hebké a přitom nenápadně vytrvalé s tou nejrovnější páteří na světě. Nedaleko školy objevil poštovní schránku, a začal posílat dopisy tajně, aby to matka nevěděla.

Milý Leonide,

zapomněl jsem Ti napsat, že mi před několika lety zemřel táta. Taky jsem ti zapomněl říct, že minulý týden se konala ta důležitá událost, tedy naše bar micva. Jak se čekalo, přečetl jsem všechno dokonale a bez chyb, a Tvou část jsem přečetl také bezchybně. Takže můžeš všem říct, že jsi při bar micva výtečně obstál. Což není špatný výsledek, když uvážíš, že všechnu práci jsem udělal já a ty jsi nemusel dělat nic. Potom byl u nás doma slabomyslný oběd, velmi otravný, protože všichni říkali pořád totéž, gratulujeme, odtěd jsi skutečný muž, zvládl jsi to skvěle, táta by na tebe byl opravdu pyšný, je nám moc líto, že tu s tebou dnes nemůže

být, a pořád znovu a dokola. Takže jsi o moc nepřišel.

Mrzí mě, že jsi na té bar micva nebyl, ale musím přiznat, že táta mi tam chyběl víc než Ty.

*Tvůj kamarád
Benjamin Z.*

Benjamin psal dopisy ještě dva roky. Pak se jednoho dne Sovětský svaz rozpadl, začal exodus z Rudého moře a Americká židovská agentura pro uprchlíky zařídila, aby do města v New Jersey, kde žil Benjamin Ziskind, dorazila snad polovina židovských obyvatel Černobylu, včetně Leonida Ščaranského. Benova matka našla v seznamu přistěhovalců hledajících rodiny, které by jim pomohly začít nový život, Leonidovo jméno. Na seznamu byl nejen Leonid, ale také jeho matka, která v SSSR pracovala jako učitelka angličtiny. Leonid měl v Benově škole nastoupit do deváté třídy. Rozhodla se, že jim zavolá a pozve je na večeři.

Když zazvonil zvonek, Ziskindovic dvojčata a matka se postavili u dveří do řady. Ben byl rád, že má na sobě nový korzet, který alespoň (díky Bohu) neměl operu brady a vešel se mu skoro celý pod košili. Když se otevřely dveře, stála na prahu rozložitá tmavovlasá žena v hnědých šatech. Za ní stál na verandě ještě někdo, ale Benovi bránila ve výhledu Sára, která byla pořád ještě vyšší než on.

Jejich matka natáhla ruku. „Dobrý den, paní Ščaranská.“

„Prosím vás, říkejte mi Raisaa,“ odpověděla žena. Měla hluboký hlas a slova vyslovovala neadbale.

„Tak mi také říkejte Raisa,“ opáčila matka a usmála se. „Tak mi říkali, když jsem byla malá.“

Raisa Ščaranská otevřela doširoka oči a pozvedla bohatě nalíčená víčka. Pak něco pronesla hlasitě rusky.

Jejich matka se zasmála. „Uměla jsem rusky, ale už jsem všechno zapomněla, je mi líto.“ Ben věděl, že lže, protože si všiml, že mluvila rusky často – pozdě v noci, v divokých výkřících, které vyrážela ze snu.

Raisa vydala zvuk, který zněl jako zachrčení. „Je lepší zapomenout,“ prohlásila. „Jsou to všichni krysy a zloději.“

Jejich matka se nervózně usmála, pak se otočila na Sárú a Bena. „Musíme se všichni představit,“ začala, ale Ben ji už neposlouchal, protože v té chvíli se objevil Leonid.

Na světě se vyskytují dva druhy patnáctiletých chlapců. Ti z prvního druhu vypadají, jako by jim bylo dvanáct, ti druhí na čtyřicet. Benjamin patřil k první skupině. Leonid Iljič Ščaranský k té druhé.

Leonid byl neuvěřitelně velký. Byl obrovský. Ben se snažil natáhnout krk narážející na řemínky, které držely jeho klec, aby obsáhl tu nezměrnou postavu. Možná, přemýšlel, že Leonid trpí nějakou poruchou žláz, a proto je tak ohromný. V hlavě mu začal škubat bzučák, jako kdyby soustěžil v televizním kvízu. Syndromem nadměrného vzrůstu – akromegalií. Nebo kretenismem. Nebo má Marfanův syndrom. Ten měl Abraham Lincoln a projevuje se abnormální výškou, vtačeným hrudníkem, zdloženými prsty, srdečním šelestem a člověk umírá předčasnou smrtí někdy kolem třicítky. Nebo Leonidovi způsobil nějaké mutace Černobyl.

Leonid měřil alespoň přes metr osmdesát, možná ke dvěma metřům. Aby se vešel do dveří, musel sklonit hlavu a pak je jeho gigantická postava celé zaplnila. Ben horečnatě registroval (a řemínky krunyře se mu přitom bolestivě zařezávaly vzadu do krku), že Leonid je nejen vysoký, ale má i úžasnou fyzičku. Masivní paže si nacpal do flanelové košile, rukávy mu sahaly stěží pod rozložené chlupaté lokty, hrudník svíralo těsně černé tričko, které vypadalo, že každou chvíli pukne. Monumentální nohy, z nichž jedna byla uvnitř domu a druhá ještě venku, překročily práh (a Benův prst jako by už už sahal po imaginárním tlačítku) jako kolos Rhodský. Na vrcholu toho všeho se rozkládal obří obličej, korunovaný ohnivě rudými vlasy jako plonoucí aureolou, se zapadlými modrýma očima, jež očividně zračily znužení.

Oči se zaměřily na Ziskindovy, při pohledu na Sárú projelo Leonidovými pěknými rty letmé uculení. Když se podíval dolů na Bena, chlapec natáhl ruku, v rozpacích nad tím, jak vysoko bude muset mířit, aby si mohl s hostem potřást. Přitom bojoval, aby se zmohl na slovo. Právě když se ze sebe chystal vymáčknout pozdrav, Leonid se odvrátil a podíval se na levou nohu, která stále vězela venku. Ben vyhlédl přes práh a spatřil, jak si Leonid odplívl a na verandě zamáčkl špaček cigarety.

* * *

„Nevím, čím ho krmí ve škole, ale v Černobylu jsme jedli jenom zelí a on stejně pořád roste,“ prohlásila Raisa, když zasedali ke stolu. „Zajímalo by mě, co se stane, když bude dostávat americké jídlo. Třeba budu mít doma obra?“ Ben se podíval na Leonida, který někde ve výšce zamručel. „No jo, však víte, jací jsou kluci,“ zasmála se Raisa a mrkla na Bena. „Malé šelmy. Máte štěstí, že tu není víc chlapů.“

Ben viděl, jak matce nepatrně cuklo v levém oku a slabě si skousla ret. Leonid

se uvelebil v židli, která dřív patřila otci.

„Leonidův otec je také v Americe?“ zeptala se matka tiše.

Raisa si odfrkla. „Leňův otec je – nevím, jak tomu říkáte. Je to *manzer*,“ odpověděla. „Před dvěma lety utekl s jednou gruzínskou štetkou.“

Pak změnila námět hovoru. „Četla jsem všechny ty krásné dopisy, které napsal Benjamin Leňovi. Ne všechny, jenom ty poslední.“

„Poslední?“ Benova matka se napřímila. „Vždyť mu napsal jen na bar micva. To bylo před dvěma lety.“

Raisa se zasmála. „Vůbec ne. Jeden jsme dostali ještě tři dny předtím, než jsme odjeli. Další možná dorazily, ale ty jsme už propásli.“

Sára se naklonila, aby viděla na Bena. Ten se vši mocí snažil, aby se skrčil tak, že by se vešel do krunyře schovaného pod košili.

„Všechny jsem je přinesla do školy a ukázala studentům. Pro třídu to byla úžasná zkušenost – viděli jsme, jak skutečný americký chlapec píše anglicky. A dozvěděli jsme se o životě v Americe z pohledu tohoto skutečného amerického chlapce, z jeho osobního pohledu – pro mé studenty to byla krásná příležitost.“ Ben cítil, že rudne a je červenější než boršč. Předměty v pokoji se mu rozostřily.

„A Leonid ty dopisy četl?“ slyšel jakoby z mlhy matku.

Raisa Ščaranská vydala divadelní smích, pět klesajících not. „Vždyť znáte kluky,“ řekla. „Radši se dívají v televizi na holky. Nemám pravdu, Leňo?“

Benova matka změnila téma a zeptala se Raisy na něco, co se týkalo jejích studentů angličtiny. Pak vstala a začala sklízet nádobí. Všichni se zvedli a odnášeli talíře do kuchyně. Benovi se chtělo vlézt pod stůl a zemřít.

Když pak návštěva odešla, Bena napadlo, že ještě neslyšel Leonidův hlas.

* * *

V tom týdnu učitelé oznámili, že si všichni studenti, kteří chodí na hodiny pokročilé úrovně matematiky a přírodovědných předmětů, musejí koupit náročnější kalkulačky model TI-82. Většina žáků z vyšších tříd už měla fičičský průkaz nebo kamarády, kteří je dovezli do velkého obchodu s elektronikou u hlavní silnice, kde prodávali zboží se slevou. Jen zázračné dítě Ben musel poprosit, aby ho do obchodu odvezla maminka. Jenže, když tam dorazili, zjistili, že v nejen v tomhle obchodě, ale i ve všech dalších, které zkoušeli, jsou kalkulačky vyprodané. Nazítří přišel Ben do školy brzy. V aule zahlédl dav studentů a nad nimi se tyčila Leo-
(pokračování na str. 15)

V BITVĚ O ANGLII

Před 70 lety vznikla první čs. stíhací perut'

Dvacátého září 1940 vyslovila československá vláda v exilu uznání a poděkování československým letcům-stíhačům, kteří dosáhli „úspěchů, svědčících o prvotřídních bojových hodnotách a o vůli zvítězit“. Za úředními frázemi se skrývala jedinečná událost: několik desítek statečných uprchlíků z okupované země uprostřed Evropy bojovalo spolu s britskými a polskými letci hned od počátku v bitvě o Anglii, která představovala jeden z klíčových střetů druhé světové války. Letci z českých zemí a Slovenska poprvé vzlétli do boje 26. srpna – jen několik týdnů poté, co byla založena první československá 310. stíhací perut' (12. července 1940) – a od té chvíle byli nasazováni téměř denně, někdy i vícekrát v jednom dni do bojů nad Londýnem. (Pro čs. exilovou vládu bylo jejich vystoupení velmi důležité a politicky: Velká Británie ji uznala teprve nedávno a ještě s výhradami.) Na počátku září 1940 byla založena 312. stíhací perut', o několik dní později pak 311. bombardovací perut'. V září před 70 lety tak byl ustaven základní fundus čs. leteckých sil v Anglii, který ještě v květnu 1941 doplnila čs. 313. stíhací perut'. (Českoslovenští letci působili ovšem i u britských a polských formací.)

Naši letci si profesionalitu a odvahu uchovali až do konce války: při bombardování Německa a nacisty okupovaných území, při střetu s raketami V1 a V2, při invazi apod. Získali za to uznání Spojenců a na nějaký čas i své vlasti; ta se pak k nim zachovala více než hanebně, ale to není tématem této glosy.

SEZNAM NEEXISTUJE

V československých leteckých útvech působili i Židé, kteří emigrovali z Československa. To se zdá být samozřejmé, tak samozřejmě to zase ale nebylo.

Někteří z židovských emigrantů patřili k největším leteckým esům druhé světové války, jako například Otto Smik (1922–1943). Mnozí – podobně jako on – ve službě zemřeli, nebo jsou neznámí: na bronzové desce umístěné v londýnském Czechoslovak National House, která připomíná padlé či neznámé příslušníky čs. letectva za druhé světové války, je vyznačeno 511 jmen, z nichž nejméně 50 patří židovským letcům. Historik Erich Kulka (z jeho knihy *Židé v československém vojsku na Západě* z r. 1992 tu mj. čerpáme) však připomíná, že kompletní seznam ne-

existuje. Mnozí z emigrantů, aby mohli bojovat proti nacistům jako letci, totiž svůj původ zamlčeli a někdy si i počestili typicky židovská nebo německy znějící jména. Také Otto Smik, který se díky svým schopnostem stal velitelem britské 127. stíhací perutě, což byla pro Českoslováka mimořádná pocta, a kromě pěti čs. válečných křížů dostal britský řád Distinguished Flying Cross, svůj původ raději ponechal v tajnosti.

Podle svědectví, které shromáždil E. Kulka, byli Židé, kteří svůj původ neskrývali, u letectva v prvních letech války velkou výjimkou. K výjimkám patřil i navigátor a v r. 1943 kapitán posádky Jan Korda. Podle něho byla čs. část Royal Air Force (RAF) řízena českými důstojníky, kteří se

Jeden ze strojů Smikovy 127. stíhací perutě. Foto archiv.

„velmi zdráhali“ dovolit židovskému personálu účastnit se letů. „Postoj u vyšších leteckých důstojníků byl vyloženě antisemitský,“ říká naplno. Jeho slova platí pro první období války, kdy si Židé dokonce stěžovali přímo Edvardu Benešovi a kdy se na toto téma jednalo i ve Státní radě. Korda má pravdu také, pokud jde o obsazení osádek letadel; do pozemního personálu, kde byl stálý nedostatek sil, bývali Židé připouštěni přece jen častěji. Záleželo také na veliteli; pokud byl slušný, poměry nebyly tak vyhrcované (například u čs. 311. bombardovací perutě).

Časem se situace změnila. Československé letectvo utrpělo vážné ztráty: mnoho letců zahynulo, bylo prohlášeno za nezvěstné, byli zraněni, padli do zajetí, řada z nich odlétala předepsaný počet hodin a byla přeřazena k nebojovým úkolům. Díky tomu českoslovenští letečtí důstojníci museli nakonec spolknout alespoň navenek své averze a pokusit se potlačit předsudky, které si přinesli už z první republiky – i tehdy totiž Židy mezi sebe nepouštěli.

JINÁ MOTIVACE

Přinejmenším od vydání studií E. Kulky o Židech ve východní a západní armádě je známo, že Židé a židovští uprchlíci tvořili, aspoň zpočátku, podstatnou část vojenských sil, shromažďovaných pod červeno-modro-bílou vlajkou. Těžko už taky lze popřít, že se v obou armádních uskupeních objevoval často i zjevný antisemitismus. Jeho příčiny se vysvětlují různě. Zajímavě o tom nedávno hovořili historici v pořadu *Historie.cz* (ČT 24, 21. 6.).

Na otázku moderátora, zda byl v naší armádě skutečně „takový antisemitismus, jak prozrazují i některé deníky, hlavně českých vojáků“, odpověděl historik J. Němeček z HÚ AV ČR kladně. U důstojníků to vysvětluje šokem z porážky a jejich vlastenectvím. Značnou část velitelského sboru v emigraci totiž představovali mladší důstojníci, většinou absolventi Vojenské akademie v Hranicích. „Akademie je připravila velice dobře pro odborné stránce,

ale současně z této školy odešli v jistém duchu vypjatého vlastenectví. Mohli bychom předpokládat, že armáda se bude snažit důstojníka vychovat ve větším pochopení pro národnostní problémy. Nakonec dodnes nevíme, jestli se to nepodařilo, nebo jestli otřes způsobený mnichovskými událostmi

a 15. březnem 1939 byl tak strašně silný.“

Jeho kolega, Z. Maršálek z Ústavu pro soudobé dějiny AV ČR, vyslovil pozoruhodnou tezi: „Po 15. březnu 1939 odchází řada Čechoslováků do zahraničí s motivací bojovat se zbraní v ruce za znovuoobnovení Československa. ... Už nikdy po celou válku nebyla československá zahraniční jednotka tak homogenní, jak tomu bylo právě na přelomu září a října 1939. Homogenní byla přitom ze všech pohledů – z pohledu národnostního, z pohledu stupně výcviku, z pohledu motivace k odboji. Poté přicházejí další dobrovolníci, mezi nimi krajané, ale jako první Židé, kteří utíkají většinou s jinou motivací. Židé se nemůžou rozhodnout sami, že odejdou, aby bojovali za republiku. Oni bojují o život, utíkají o život, i když tenkrát to ještě nevědí. Židé jsou tak v československé armádě první cizorodý prvek, na který ti vlastenečtí Češi narazí. A když vidí, že tam je přece jenom rozdíl v motivaci, najednou je z toho problém...“ (tp)

KAŽDÝ ČLOVĚK MÁ SVÉ JMÉNO

Před jedenácti lety, 16. září 1999, se díky spolupráci Českého rozhlasu 3 – Vltava, Židovského muzea v Praze a Židovské náboženské obce konalo veřejné předčítání jmen českých a moravských Židů, kteří zahynuli v ghettech a koncentračních a vyhlazovacích táborech za nacismu. Více než čtyřhodinový přímý přenos vysílal ČRo 3 – Vltava z Pinkasovy synagogy. Memento, kterým je pro celý svět šoa, jsme se pokusili zpřítomnit jinou formou než pomocí statistik: chtěli jsme připomenout jednotlivce, jejich jméno a věk a chvíli, kdy nastupovali do transportu „na východ“, a pak už je nikdy nikdo nespátřil. Přečíst jména a věk všech téměř

osmdesáti tisíc českých a moravských Židů by trvalo téměř 6 dní a nocí nonstop. Stihli jsme pouhý zlomek, jména 3100 vězňů z 24 transportů. Často šlo o celé rodiny, dětmi počínaje a prarodiči konče. Každý účastník

přímého přenosu přečetl deset jmen. Pak ho vystřídal další. V rozhlasovém vysílání prolínaly čtením v synagoze krátké rozhovory (L. Pavlát, K. E. Sidon, Anita Franková aj.), v interpretaci Jiřího Ornesta zazněla báseň Zeldy Miškovské „Každý člověk má jméno“, modlitbu „Bože plný milosrdenství“ a zpěvy z bohoslužeb na židovský Nový rok a Svátek smíření přednesl kantor Viktor Feuerlicht. Přímého přenosu se zúčastnila řada významných osobností z politiky a kultury, včetně minulého i současného českého prezidenta, z magnetofonových kazet se připojili např. tehdejší ministryně zahraničí USA Madeleine Albrightová, dramatik Arthur Miller, spisovatel Viktor Fischl či filosof Noam Chomsky.

CO SE OD TÉ DOBY ZMĚNILO?

Především bohužel zemřela řada vězňů, kteří šoa přežili. Svá svědectví o tom, čím prošli, však našťastí mnozí z nich stihli natočit. Dále: zdejší neonacisté nepolevili ve svých aktivitách, jejich shromážděním už ale policie alespoň někdy jen nepřihlíží. Místní samosprávy si s nimi ale stejně pořád nevědí rady. Tzv. občanská společnost se přece jen probouzí – proti neonacismům už v ulicích nestojí jen skupinky anarchistů. Představitelé radikálních uskupení se snaží proniknout do veřejného života. Antisemitismus, který se i u nás převlékl za an-

tisionismus, cirkuluje v této podobě po celém světě. Proměňuje se i tzv. osvětivská lež. Na Blízkém východě (ale nejen tam) ovlivňuje tento nebezpečný výmysl miliony obyvatel. Podobnou funkci plnily v nacistickém Německu tzv. *Protokoly sionských mudrců*. (Ve školách se z nich někde dokonce stala povinná četba.) Evropská unie zaujímá k situaci v Izraeli stanoviska přinejmenším sporná. OSN rovněž. Rozdíl mezi obranou a teroristickým útokem se stírá. Tzv. míroví propalestiniští aktivisté, vedeni svými pocity a domněnkami, bez dostatečné znalosti historie i současných faktů, přijímají spolu s některými žurnalis-

ty role „užitečných idiotů“. V zapojení naivních „entuziastů“ dosáhl pochybné virtuozity kdysi V. I. Lenin. Jejich současní pokračovatelé by svou snahou „vyváženě mapovat dění“ potěšili nejen Lenina, ale i samotného Machiavelliho. S dějepisem na školách to sice stále není valné, díky zájmu některých učitelů však studenti poznávají „zmizelé sousedy“ i židovské památky ve svém kraji.

V tom, co se během těch let stát nemělo, nebo naopak mělo, by bylo možno pokračovat ještě dlouho. Co v této situaci zbývá jednotlivci? Nenechat se manipulovat. Nezlhostejnět. A důvěruje-li Bohu – modlit se za Izrael.

REPRÍZA NA LEONARDU

V roce 1999 vysílal přímý přenos z Pinkasovy synagogy Český rozhlas 3 – Vltava. Na den přesně po jedenácti letech – ve **čtvrtek 16. září 2010** – bude vysílat nezkácenou reprízu tehdejšího přímého přenosu stanice **Leonardo** od 18.00 do 22.15 – tedy opět ve stejnou dobu jako v roce 1999. Tentokrát s hodinovým bonusem: vysílání začne **už v 17 hodin**. Pokud si uděláte čas, jste v 17 hodin zváni k poslechu besedy o antisemitismu. Od **18.00 do 22.15** pak opět připomeneme ty, kteří šoa nepřežili, ale stále „mají své jméno“. Uslyšíme i kantora Viktora Feuerlichta, historičku Anitu Frankovou a další účastníky tehdejšího vysílání, kteří už také nejsou mezi námi. Přímý přenos jsme v roce 1999 zařadili před Jom kipur. Letos začíná Svátek smíření 18. září. **VLADIMÍRA LUKAŘOVÁ**

BARMICVOVÉ DVOJČE

(dokončení ze str. 13)

nidova hlava. Ben si vzpomněl, že Leonida zařadili do přípravy – stejně jako Bena, který byl jediný deváták ve třídě. Napadlo ho, jestli Leonid kalkulačku sehnal. Odpovědi se dočkal brzy.

„TI-82 na prodej,“ provolával Leonid k davu. „Se slevou.“ Teď spatřil Ben krabice s kalkulačkami, které měl Leonid u nohou. Děti se draly, aby si je koupily, a Leonidovy kapsy přetékal peníze.

„Co to znamená?“ zeptal se Ben, nejistý, zda má mluvit přátelsky, nebo přísně. Nedokázal ovládnout vztek, když promluvil, třásl se mu hlas. „Nemůžeš je takhle prodávat.“

Leonid se podíval dolů, všiml si Bena a zasmál se. Na podlahu přitom sypal cigaretový popel. Někdo Bena odstrčil. Ben hleděl na Leonida, zasažený směsicí fascinace a zuřivosti.

„Kouřit ve škole se nesmí,“ prohlásil a prodíral se zpátky. „Lidi kvůli kouření umírají na rakovinu.“

Leonid rychle přijímal objednávky. Z kapsy vytáhl další cigaretu, zapálil ji a kouř vyfoukl Benovi do obličeje. „Promiň,“ odbyl ruku, která se natahovala z davu. „Drobné nevracím. Kup si dvě a jednu dej kamarádovi.“ Od chlapce, který stál opodál, si vzal tři dvacetidolarovky.

„Učitelé matiky se o tomhle dozvědí,“ řekl Ben a hledal v hloučku někoho dospělého. Ale dav už řídil, blížila se první hodina.

„Juri!“ houkl Leonid a otočil obří hlavu doprava. Stál tam kluk s břichem čtyřicetiletého muže, stínem vousů a prsty pokrytými tlustými prsteny.

„Vidíš toho chlápka?“ zeptal se Leonid. Ben začal opakovat svou hrozbu, ale Leonid ho neposlouchal. Zaseptal něco rusky Jurimu, ten popadl Bena pod bradu a zdvihl ho ze země. Ne úplně, ale stačilo to, aby Ben musel stát na špičkách. Bolesťivě se mu natáhl hrudník, vymknutý z opory kovové a plastové klece.

„To je Juri,“ řekl Leonid, když Juri pustil Benovu bradu. Ben se zhoupl na paty, páteř ho bolela. „Když řekneš, co děláme, Juri a já tě zmlátíme.“

Ben polkl, soustředil se na to, aby jeho hlas zněl co nejdrsněji. „Co si myslíte, že tady je – špatná televizní show?“

Leonid se sehnul, aby zavětl víko krabice, a zašklebil se. Ozvalo se zvonění na první hodinu. „Jo, přesně tak. Myslím si, že tohle je špatná televizní show,“ zamumlal nedbale svým hlubokým hlasem. „A ty jseš v ní hvězda.“

Přeložila A. Marxová

SOCHA NA HRADĚ

Kráľ so symbolom Hlinkovej gardy

Šiesteho júna 2010 bola na nádvorí bratislavského hradu odhalená jazdecká socha Svätopluka vytvorená bývalým dvorným sochárom komunistického režimu Jánom Kuličom. Bronzová socha na žulovom podstavci je vysoká skoro osem metrov. Jej odhalenie patrilo k posledným viditeľným prejavom predvolebnej politickej garnitúry a odohralo sa za prítomnosti najvyšších ústavných činiteľov Slovenskej republiky, prezidenta Ivana Gašparoviča, predsedu parlamentu Pavla Pašku a premiéra Róberta Fica.

Nový symbol slovenskej štátnosti sa okamžite stal terčom rozsiahlej kritiky odborných aj laických kruhov. Dielo sa kritizovalo ako pokus o falzifikáciu dejín (podľa bývalého premiéra bol Svätopluk kráľom starých Slovákov, rovnaký nápis je aj na podstavci sochy), ako estetický paškvil, nekus, prejav postkomunizmu, umelecký polotovar a napokon aj preto, lebo obsahuje (na Svätoplukovom štíte) znak fašistickej Hlinkovej gardy. Treba dodať, že rozdiel medzi súčasným štátnym znakom Slovenskej republiky a znakom Hlinkovej gardy nie je veľmi výrazný. Súčasná Slovenská republika považuje za svoj štátny znak nerovnoramenný dvojkríž, ktorého pôvod sa viaže na staré byzantské grafiky. V období fašistického Slovenského štátu z rokov 1939–1945 tento grafický znak fašistická Hlinková garda pretvorila na rovnoramenný dvojkríž v kruhu. Podľa tajomníka heraldickej komisie ministerstva vnútra a autora štátného znaku Slovenskej republiky Ladislava Vrtela je znak na štíte nedávno odhalenej sochy tvarovo zhodný s odznakom Hlinkovej gardy. „Tento znak sa používal od roku 1938 a bol účelovo vytvorený podľa vzoru hákového kríža v kruhu – emblému Hitlerovej NSDAP. Rovnoramenný dvojkríž v kruhu jednoznačne plnil funkciu „slovenského hákového kríža“, povedal Ladislav Vrtel pre Aktuálne.sk. Veľmi podobný znak používa aj dnešná extrémistická Slovenská pospolitosť.

PREČO TEDA?

Slovenská pospolitosť mala dve formálne podoby. Jednak SP – občianske združenie, ale jestvovala aj ako politická strana zaregistrovaná roku 2003 na Ministerstve vnútra SR. Príslušníci SP sa prezentujú v uni-

formách nápadne podobných uniformám Hlinkovej gardy, zdravia sa gardistickým pozdravom „Na stráž“, opakujú dobové heslá Ľudákov z obdobia Slovenskej republiky 1939–45, verbálne útočia na Židov, Izrael a „sionistov“, oslavujú slovenský fašistický štát a jeho predstaviteľov.

Na čele Slovenskej pospolitosti stojí osoba, ktorú oslovujú titulom „vodca“. Na internetovej stránke možno nájsť vyhlásenia SP, stanov, „prejavy vodcu“, symboly, množstvo fotografického materiálu a iné dokumenty dokazujúci ideovú prepojenosť SP so slovenským fašizmom rokov 1939 až 1945. V novembri 2008 podniklo Ministerstvo vnútra SR právne kroky proti Slovenskej pospolitosti a následne ju rozpustilo. Tento právny úkon sa však dotýkal len politickej strany, nie občianskeho združenia. Počas parlamentných volieb r. 2010 sa politická činnosť SP presunula do

Jazdecká socha „kráľa starých Slovákov“ Svätopluka. Foto autor.

formálne novej podoby pod menom Ludová strana naše Slovensko. Vo voľbách získali okolo 2,5 percenta hlasov a ostali mimoparlamentnou stranou.

Natíska sa otázka, prečo sa na stránkach *Roš chodeš* zaoberám problematikou Svätoplukovej sochy, keď sa v súvislosti so sochou vôbec nehovorí o Židoch ani v národnostnej, ani v religióznej konotácii? Prečo teda? Dôvodom, či „spoločným menovateľom“ je to, čo stojí v pozadí snád všetkých diskusií týkajúcich sa moderných slovenských dejín, Slovenského štátu, prezidenta Tisa apod. Je to nezvládnutie minulosti nemalou časťou slovenskej verejnosti a následné štiepenie verejnej mienky na polemizujúce frakcie. Vidieť to aj v prípade popisovanej kauzy.

Na jednej strane škandál – spojenie symbolu súčasnej slovenskej štátnosti so symbolom fašizmu, na druhej strane rozpaky, ktoré možno zhrnúť do otázky: Čo ďalej so sochou? Výtvarníci sú z väčšej časti za odstránenie sochy z hradného nádvorja a premiestnenie, napr. do plánovaného skanzenu komunistickej propagandy. Politici o budúcom osude diela nemajú celkom jasnú predstavu. Nový predseda parlamentu Richard Sulík sa nechal počuť, že jemu sa socha nepáči, ale nechce prijať unáhlené rozhodnutie ohľadne jej ďalšieho osudu. Rozhodnúť má komisia pod vedením historičky špecializovanej na dejiny ideologickej propagandy Maríny Zavackej. Dr. Zavacká už verejnosti oznámila členov svojej komisie, opozičný politici jej okamžite vytkli, že v komisii sú odborníci, ktorí prejavili voči „koňovi“ negatívny vzťah.

NEMODIFIKUJTE DEJINY!

Medzičasom sa socha stala terčom útoku dosiaľ neznámeho zoskupenia nazývaného UM! Podľa médií je zoskupenie UM! organizáciou študentov, umelcov, intelektuálov a ich sympatizantov. Propaguje kritické myslenie, objektivitu, slobodu prejavu, občianske práva a minimalizáciu vplyvu populizmu a propagandy na spoločnosť. Aktivisti UM! sa v noci z 19. na 20. júla dostali do uzamknutého areálu Bratislavského hradu a zabalili sochu Svätopluka do obrovského kartónového transparentu s nápismi: „Socha lži“, „Nemodifikujte dejiny!“. Nápis, ktorý označuje Svätopluka za kráľa starých Slovákov, nahradili nápisom: „Prvý gardista!“ Podľa slov jedného z účastníkov nočného útoku na sochu sa

jednalo o reakciu na fakt, že táto socha nie je historicky ani esteticky korektná. Nápis, ktorý označuje Svätopluka za kráľa starých Slovákov, je podľa neho umelou modifikáciou dejín. Dvojkríž Hlinkovej gardy na Svätoplukovom štíte porušuje zákaz propagácie fašistických symbolov. Je preto takmer isté, že aktivisti podniknú ďalšie právne kroky a vyslovujú požiadavku, aby bola socha v čo najkratšom čase odstránená.

Ústredný zväz židovských náboženských obcí k problematike sochy nezaujal žiadne stanovisko. Dá sa však predpokladať, že znak Hlinkovej gardy na štíte vzbudzuje v každom príslušníkovi židovskej komunity negatívne emócie. Naopak, zo strany nacionalistov a extrémistov vidieť jasné

prejavu sympatie ku „koňovi“ a gardistickému znaku na štíte jazdca. Jasne sa to prejavilo v popoludňajších hodinách siedmeho augusta počas dvoch paralelných demonstrácií.

Správu o pripravovaných demonstráciách prinieslo spravodajstvo TASR už 26. a 28. júla. Prvú akciu – „národnú púť k soche Svätopluka“ – plánovali pravicoví extrémisti. Výzva k púti sa objavila na webovej stránke Slovenskej pospolitosti a podpísal ju predseda Matice slovenskej v Púchove a krajský koordinátor Ludovej strany naše Slovensko pre Trenčiansky kraj Marián Mišún. Druhá správa priniesla informáciu o tom, že poradca bývalého premiéra Róberta Fica Drahoslav Machala, ideový tvorca sochy historik Matúš Kučera a bývalý poslanec za SNS Jozef Rydlo vydali vyhlásenie, podľa ktorého „sú pripravení použiť všetky dostupné formy protestov, vrátane občianskej neposlušnosti“ pri obrane sochy Svätopluka pred každým, kto by sa ju pokúsil odstrániť z hradného nádvorja bratislavského Hradu. Následne sa nechali počuť aj aktivisti demokratických a protifašistických združení, ako Ľudia proti rasizmu, Človek v ohrození a Iniciatíva za transparentnú demokraciu, ktorí chceli znemožniť stretnutie „koňovi“ naklonených pravicových extrémistov. Spomenuté organizácie oznámili svoju akciu proti šíreniu neonacizmu na Slovensku na rovnaký dátum, čas a miesto ako Slovenská pospolitosť.

SYMBOL

Polícia sa s nasadením značného množstva ľudí a techniky snažila o udržanie verejného poriadku. Neonacistické Slovenskej pospolitosti vyhradili priestor mimo hradného areálu na Zámockej ulici. Tam odznali obvyklé prejavy neonacistov urážajúce Štát Izrael a horliace proti „liberálom a sionistickým bandám“ (z prejavu M. Kotlebu). V čase okolo 15. hodiny sa však zhromaždení členovia Slovenskej pospolitosti pokúsili násilím preraziť viacnásobný uzavretý útvar policajných ťažkoobdencov. Polícia svoju líniu a hradný areál ubránila. Výsledkom hromadnej bitky bolo zatknutie deviatich členov Slovenskej pospolitosti vrátane Mišúna a bývalého „vodcu“ Kotlebu. Polícia zadržala aj známeho občianskeho aktivistu Alojza Hlinu, ktorý prenikol medzi členov Slovenskej pospolitosti a ukradol ich vlajku s gardistickým dvojkřížom (rovnakým, ako je na štíte sochy).

Socha „kráľa starých Slovákov“ s gardistickým znakom na štíte sa stáva skutočným symbolom rozštiepenej slovenskej spoločnosti.

JARO FRANEK

PROČ JSEM SE VRÁTIL

Ke dvěma výročím rabína Gustava Sicheřa

Rabín Dr. Gustav Sicheř, jehož dvě kulatá výročí si letos připomínáme (narodil se 21. srpna roku 1880 v Klatovech a zemřel 1. listopadu 1960 v Praze), zažil se svou pražskou komunitou čtyři úplně odlišná období. Předválečné, kdy jako rabín vedl svou obec duchovně, jako učitel malých dětí, kte-

Rabín Gustav Sicheř. Kresba Max Švabinský.

ré seznamoval s hebrejskou abecedou i náboženskými texty, jako překladatel čtyř knih Pentateuchu (na překladu pracoval s rabínem Isidorem Hirschem, Pátou knihu přeložil sám a vyšla až po válce). Druhé období se odehrálo těsně před nástupem nacistické zvěle. Rabi Sicheř dodával souvěrcům sílu, mnohým pomáhal zařadit vystěhovávání do míst, o nichž si většina myslela, že až tam moc nacistů nezasáhne. Třetí období – válečné – pan rabín strávil v Jeruzalémě. Staral se tam o české Židy, napomohl i ve velmi obtížných podmínkách k vytvoření české modlitebny, českého minjanu. Pravidelně chodil do největší zdejší nemocnice Hadasa. Když válka skončila, pražská židovská obec byla v troskách. Kdo tu hrstku Židů povede k židovství? Představitelé komunity povolali právě rabína Sicheřa. A ten nabídku přijal, přijel a až do konce života pro pražskou kehilu žil.

SE MNOU TO MÁTE NA SICHER

Doktor Sicheř se ujal svého úřadu a po čase byl jmenován vrchním rabínem. Věnoval co nejvíce času těm, kteří přežili koncentrační tábory, pochody smrti, ukrytí. Hovořil s nimi, naslouchal jim. „Chodila jsem ho navštěvovat do jeho rabínské pracovny na obec,“ vzpomíná Gertruda Epsteinová. „Nevím, jak to dělal – ale vždycky si našel čas. I když jsem dobře viděla, že právě něco studuje nebo píše, pokaždé shrnul všechny

spisy na stranu, poposadil si svoje kulaté brýličky výš na nos a vyzval mě, abych se posadila a v klidu pověděla, co potřebuji. A já najednou nevěděla, co vlastně potřebuji. Bylo to všechno a vlastně – vlastně co? Vlastně všechno! Rabín Sicheř byl pro mě člověk, který měl pro každého pochopení. Nejen já, ale i další moje známé z templu říkaly, jak se vážně zabývá každou starostí, i těmi, které by se jinému mohly zdát maličké. Nejvíce jsem se ho vyptávala, jak mám žít dál. V Osvětimi mi zůstala celá rodina. A co bylo nejhorší – přežila jsem i svoje dvě malé děti. Pan rabín neznal odpověď. Nic si nevymýšlel. Ani se neoháněl nějakými složitostmi z rabínské učení, kterému bych asi stejně moc nerozuměla. Prostě jen se srdcem na dlani a se svými rabínskými zkušenostmi společně přemýšlel jak se životem dál.“

Komunistický režim duchovnímu životu vůbec nepřál, ale stejně existovali někteří stateční souvěrci, kteří se nevzdali a pokračovali v židovských tradicích. „Moje žena Ester zemřela v Osvětimi a já zůstal jako kůl v plotě,“ vzpomíná Jan Weber. „Říkal jsem si, že si stejně najdu zase židovskou ženu – a podařilo se mi to. Jenomže tam někde dole na srdci mi zůstaly obavy, jestli tohle nové manželství neskončí znovu tragicky. Měl jsem totiž pořád strach z nějakého nového Hitlera. A tak jsem zašel za panem rabínem a řekl jsem mu to. On mě v klidu vyslechl a pak se usmál. Nový Hitler? Ne! I když nikdo nemůžeme prorokovat. Na druhé straně vám něco prozradím: jsem poctěn, že vás mám oddat. A tím, že vás bude oddávat Sicheř – máte to manželství tentokrát na sicher!“

SPLÁTKA DLUHU

Asi tak před pěti lety jsem napsala knížku o rabínu Dr. Richardu Federovi. Když jsem ji psala, měla jsem pocit jistého dluhu – vždyť pan rabín Gustav Sicheř působil v Čechách a na Moravě téměř ve stejné době jako Richard Feder. Oba rabíny jsem znala jako malá holka, k oběma jsem si utvořila moc hezký vztah a pod jejich laskavým vedením udělala první krůčky za poznáním židovství. Neměla bych tento dlouh splátit a napsat i o něm, o rabínu Sicheřovi, knížku?

Ten čas teď nastal, knížku chystám ve spolupráci s nakladatelstvím Sefer, které ji, pokud se to povede, vydá. Úryvky vzpomínek na pana rabína Sicheřa v tomto článku jsou právě z této připravované knížky.

ZUZANA PETEROVÁ

DOBŘÁ VÝCHOVA ...a další události

/Vybráno z českého tisku/

Pod titulkem „Myslet až do konce“ a podtitulkem „Historik Tony Judt, který zemřel 6. srpna, vdechl nový život levicovému myšlení“ otiskl týdeník Respekt (16. 8.) nekrolog pozoruhodného britského vědce, autora „velkolepého díla“ *Poválečná Evropa*, jež bylo přeloženo do 20 jazyků, včetně češtiny. Judt, který pocházel z východoevropské židovské rodiny, jezdil v 80. letech do Prahy na bytové přednášky, pašoval sem zakázanou literaturu, učil se česky; sblížil se se zdejšími disidenty, kteří mu podle jeho slov „ukázali, že mezi nebem a zemí existuje víc zajímavých věcí, než o jakých se nám v naší západní filosofii snilo“. Britský historik zemřel po dvouletém marném boji s Lou Gehringovou nemocí, v jejímž důsledku postupně zcela ochrnul; mozek mu však bezchybně pracoval až do posledních chvil. ■ *Hodonínský deník* (23. 8.) referoval o setkání několika desítek lidí, kteří si na místě „sběrného tábora“ v Hodoníně u Kunštátu připomněli oběti rasového pronásledování Romů. Pietního setkání se zúčastnil i předseda brněnské židovské obce. ■ Média přinesla zprávu, že se novým šéfem Ústavu pro studium totalitních režimů stal bývalý mluvčí České biskupské konference, historik Daniel Herman. „Je to moje celoživotní hobby,“ odpověděl mj. v rozhovoru pro deník Právo (18. 8.) na otázku „Jste bývalý kněz, studoval jste teologii, co vás přivedlo k historii?“. „Roli hraje také rodina, která prošla všemi peripetiemi dvacátého století. Ať to byla bolševická revoluce v Rusku, kdy byl zavražděn i se svou rodinou strýček mé babičky. Řada mých příbuzných včetně mého dědečka nepřežila holokaust. Strýc či pratek ho přežili a u nich jsem poprvé uviděl vyetované osvětivské čísla. Někteří to měli o to těžší, že to byli německy mluvící Židé a po válce je zasáhla šovinistická nenávisť. Po roce 1948 byla naše rodina označena za buržoazní, babička byla vyhozena z bytu a maminka nemohla studovat. Já jsem byl vyšetřován policií kvůli kontaktům s tzv. sionisty, revanšisty či nelegálními církevními strukturami. Všechno toto ve mně vzbudilo zájem o novodobou historii.“ ■ Redaktorka Mladé fronty Dnes (31. 7.) hodnotila restauraci Fortika (řečená U Žida) v Lomnici u Tišnova. Zjistila mj., že specialitou je „židovský labužník“ (bramborák plněný kuřecím masem, hojně posypáno sýrem a cibulí, zalito tatarkou a kečupem,

vše za 89 Kč). ■ „Košeř strava je různorodá víc, než si sami Židé myslí,“ tvrdí titulek článku v deníku Metro (2. 8.). ■ S redaktorem Frekvence 1 (15. 8.) hovořil spisovatel Arnošt Lustig mj. o erotice ve vyšším věku. Zůstává prý stejná, „pokud jde o touhu a představy. A liší se jenom ve vitalitě. Je to, jako když člověk v mládí doběhne každou elektriku, ale v pozdějším věku už si to rozmyslí a počká na další.“ ■ Týden u nás (12. 8.) referoval o úloze, již v malém městyši Svitávka hrála rozvětvená rodina Löw-Beerů, díky níž se z neznámé obce stalo významné středisko textilního průmyslu. Připomíná se také, že rodina spolufinancovala výstavbu brněnské vily Tugendhat. ■ „Fotím. Kdo leží v hrobech, to je tajemství,“ říká tajemně v MfD (13. 8.) fotograf, který si oblíbil židovské hřbitovy, ale „v poslední době se zaměřuje i na detaily – třeba z říše hmyzu a obojživelníků“. ■ Podtitulkem „Dlouho očekávaný“ referovala ČT 1 (7. 8.) o tom, že brněnská židovská obec má po třech letech svého rabína. R. Šlomo Radomír Kučera (36) ve svých třiceti letech konvertoval k judaismu. ■ Média (např. LN 25. 8.) informovala, že jedním z kandidátů českého Senátu na úřad ombudsmana je nynější předseda Židovské obce v Praze F. Bányai. ■ Holokaust je „pohádka, je zneužívána jako zástěrka pro zločiny proti lidstvu“, cituje Neviditelný pes (11. 8.) prezidenta Ahmádinežada v článku o popírání šoa jako oficiálním postoji Íránu. ■ „Valtra poznamenal na celý život jeho příběh z dětství. V deseti letech se po úředním odhalení dozvěděl, že jeho biologičtí rodiče jsou Židé. Oba pak zahynuli v nacistických lágrech,“ píše mj. deník Právo (10. 8.) v krátkém portrétu ekonomy Valtra Komárka (80). „Jeho adoptivní rodiče byli ‚chudí Komárkovi‘, kteří mu vyprávěli o Marxovi, Trockém, Sverdlovovi, ale i Einsteinovi. A že antisemitismus jeho spolužáků je hloupý. Kdo z nás měl tak dobrou výchovu?“ ■ MfD (29. 7.) referovala o tom, že v „jedinečném třebíčském ghettu prokoukl další zpusťovaný dům, někdejší chudobinec“, v němž byl otevřen hotel s názvem Joseph 1699, mj. zajímavý tým, že v podzemí jeho majitelé obnovili mikve. ■ Právo (7. 8.) zaznamenalo, že zemřela Miep Giesová, Holanďanka původem z Vídně, která kdysi zachránila deník Anne Frankové.

(tp)

BEZ MOŽNOSTI ODVOLÁNÍ

(dokončení ze str. 11)

Jak kapitola dokazuje, původ české poválečné retribuční nebyl komunistický. „Ono nesrozumitelné označení válečných zločinců vymysleli v Londýně,“ poznamenával Jaroslav Drábek, který v době retribuční zastával funkci generálního prokurátora. Ani ty prvky retribučního práva, které nejvíce narušovaly tradice západní jurisprudence – tedy retroaktivita, nemožnost odvolání a sumární popravky –, se nezrodily ve stínu Kremle, nýbrž v úřadovnách prezidenta Beneše a jeho stoupenců, z nichž mnozí měli právnícké vzdělání. Třebaže Košický vládní program znamenal vítězství široké definice kolaborace, jak ji chápali komunisté, dekret byl napsán a schválen v Londýně. A právě on představoval hlavní směrnicí pro výkon poválečné retribuční v českých zemích. Dokonce jediná novinka z Košického vládního programu – Národní soud – se časem proměnila v instituci, jež komunistům po válce přidělala nejvíce starostí. Místo aby jen papouškoval politická zadání, prokázal vysokou odolnost proti politickému nátlaku, a to i za vyjatých okolností.

Na závěr úvah o původu české retribuční je nutné znovu poukázat na to, že Československo nebylo osamělé ve své snaze potrestat válečné zločince a kolaboranty. Úsilí prezidenta a vlády o retribuční nebylo samo o sobě pomýlené. V mnoha ohledech se jednalo o vysoce morální snahy. Hrůzy druhé světové války vyžadovaly odpověď a rozšíření retribučních soudů po Evropě jasně ukazuje, že šlo o cosi více než jen o politicky motivovanou pomstu. Nicméně československá vláda se při vytváření klíčového právního předpisu dopustila chyby. Strjci tohoto už ze své podstaty vadného právního dokumentu, tohoto „osudného a ostudného dekretu“, přijali opatření, jež dovoľovala, ba dokonce podporovala vznik hrubých pochybení, k nimž došlo později. Koneckonců soudy mohou být spravedlivé jen do takové míry, jakou jim dané zákony dovolí.

Otištěná část druhé kapitoly z práce Národní očista. Retribuce v poválečném Československu navazuje na rozhovor s B. Frommerem, který jsme přinesli v minulém čísle Rch. Kniha právě vyšla v nakladatelství Academia v překladu Jakuba Rákosníka (506 stran, doporučená cena 425 Kč) a je mimořádně zajímavým pohledem na to, co se v ČSR odehrálo v letech 1945–1948 v souvislosti se snahou potrestat válečné zločince a kolaboranty. Meziútky Rch.

IZRAEL: Židovský a demokratický stát

Těžko říci, co Izraeli přinese rok 5771. Svět už si odvykl očekávat přelomové události typu mírové dohody s Palestinci. Za ambiciózní cíl se považuje i pouhý slib přímého jednání mezi izraelskou a palestínskou reprezentací. A závisí-li přímé jednání i na takovém detailu, jako že 26. září vyprší Netanjahuovo moratorium na výstavbu v osadách na Západním břehu Jordánu, je jasné, že velký pohyb se konat nebude.

ŘEKNĚTE TO PŘÍMO

Izraelská média nabízejí střízlivější témata. Může se čtrnáctiletý Moše Raziel Šarify stát rabínem? Zkušební komise užasla nad jeho znalostmi a pasovala ho na génia. Vrchní aškenázský rabín Jona Metzger jeho jmenování podpořil. Ale vrchní sefardský rabín Šlomo Amar trvá na tom, že úřad rabína lze vykonávat až od 22 let. A stejný postoj hájí i generální ředitel vrchního rabinátu Oded Weiner.

Může mít Izrael kosmické ambice? Může. Patří totiž mezi hrstku zemí schopných družice nejenom navrhnout a vyrobit, ale i vyslat na oběžnou dráhu. Jeho specialitou jsou tzv. minidružice vážící stovky kilogramů, nikoli tuny, a právě ty nabídnou na světovém trhu. Podle vládního plánu si tak přijde na 8 miliard dolarů ročně.

Mohou Palestinci dělat byznys s Izraelci? Mohou. Izraelsko-palestínská obchodní komora uvedla na semináři v Tel Avivu zajímavá čísla. Palestina ročně doveze izraelské zboží za 3 miliardy dolarů a do Izraele vyveze za 400 milionů. „Na tržnici v Tel Avivu prodávají stovky Palestinců. Každý dělá byznys s Izraelci. A každý o tom ví. Ale někteří o tom mluví a jiní ne,“ řekl palestínský účastník. Ač souhlasil s přednáškou pro izraelské publikum, v listu *Jerusalem Post* nechtěl vystupovat pod svým jménem, takže ten ho po kafkovsku tituloval „pan K“. Proč zrovna „pan K“? Nevíme. Zato víme, že to ilustruje stav kontaktů. Když i obchodník nevystupuje přímo, ale pouze inkognito, můžeme čekat přímé jednání od politiků bojujících se příslovečně „ulice“?

Zprávy o přímých jednáních – takových, kde by seděli u stolu Izraelci a Palestinci, ne takových, kdy palestínská reprezentace posílá vzkazy přes prezidenta Obamu, senátora Mitchella či evropské lídry – tedy musíme brát s rezervou. Podle

toho, co řekla evropská ministryně zahraničí Catherine Ashtonová, měly přímé rozhovory začít už koncem srpna. Ale jestli skutečně poběží, až budete číst tyto řádky, na to by nikdo soudný výplatu nevsadil.

Přímou izraelsko-palestínskou polemiku najdeme jen v médiích. Ukázkou je názorová výměna mezi Salmanem Masalha a Šlome Avinerim v listu *Ha'arec*. První je izraelský drúz, básník, esejist a překladatel. Druhý je politolog levicové orientace, což je tu důležité: má pro Palestince pochopení, a pokud s něčím nesouhlasí, je to nesouhlas konsenzuální pro celou židovskou komunitu v Izraeli.

Ilustrační foto Karel Cudlín.

S VOLEM A OSLEM

Salman Masalha rozebírá izraelskou frázi „židovský stát a demokracie“. Pomáhá si přitom Pátou knihou Mojžíšovou: „Nebudeš orat s volem a oslem zapřaženými spolu.“ (Dt 22, 10) Pouze v Izraeli, tvrdí Masalha, se prý pokoušejí zapřáhnout vola „židovství“ k oslovi „demokracie“.

Fráze „židovský a demokratický“ se začala používat až v důsledku okupace palestínských území a hlavně demografického vývoje. Když bylo zřejmé, že podíl Židů v celé Svaté zemi klesá, rýsovaly se jen dvě možnosti: buď si země uchová demokracii, ale její charakter určí nežidovská většina, nebo si stát uchová židovský

charakter, ale za cenu ořezání demokracie a pravidla „jeden člověk, jeden hlas“. Fráze „židovský a demokratický“ pak naznačila, že cestou ven je stažení z Gazy. Jenže uplynulo pět let a fráze je tu pořád.

Izraelskou levici mělo teoreticky zajímat jen slovo „demokratický“. Ale aby získala voliče středu, přijala celou frázi „židovský a demokratický“, čímž se podle Masalhy chytla do pastí nastražené pravici. Tu totiž zajímá jen první část hesla a diskusi o náplni slova „demokratický“ nechává až na finále debaty o mírové dohodě.

Masalha uvádí příklad. Starosta Horního Nazaretu si v listu *Ma'ariv* postěžoval, že v jeho městě přibývá Arabů: „Nezapomínejme, že Horní Nazaret je mikrokosmem Státu Izrael. Je to židovské a demokratické město, ale hlavně židovské.“ Neexistuje nic jako židovský demokratický stát, namítá rezolutně Masalha, stejně jako neexistuje muslimský demokratický stát. Víra a demokracie nikdy nespočinou pod jednou střechou.

JAKO POLSKO ČI ŘECKO

Šlomo Avineri s jeho závěrem zásadně nesouhlasí. Píše, že právě to hluboké, tragické nepochopení charakterizuje postoj mnoha Arabů k izraelské identitě. Srovnávají Židy s křesťany či muslimy, považují je za náboženskou skupinu, nikoli za národ. Přitom Izrael se považuje za národní stát Židů právě tak, jako je Polsko národním státem Poláků, Řecko je národním státem Řeků a Palestina – až vznikne – bude národním státem Palestinců.

Avineri to říká až překvapivě chladně a jasně: Jedním z problémů, jež komplikují řešení izraelsko-palestínského konfliktu, je samotný fakt, že Arabové mají problém uznat Židy ve Státě Izrael za národ. Každý, kdo Židům upírá právo, aby se sami definovali jako národ, jim upírá základní lidské právo, jímž disponují Židé stejně jako Palestinci.

Židovský demokratický stát může existovat právě tak jako arabský demokratický stát, říká Avineri a cituje z preambule libanonské ústavy: „Libanon je arabský ve své identitě a svých spojeních. Zdrojem zákonné moci i suverenity je lid.“ Znamená to snad něco jiného než arabský a demokratický stát?

Na takové rozporné narazí izraelská a palestínská reprezentace, až spolu budou přímo jednat. Nebude-li uznáno základní právo Židů na národní stát, handrkování o detaily hranic nemá velký smysl.

ZBYNĚK PETRÁČEK

Kalendárium

Kolem roku 1930, během jedné ze svých tehdy už vzácných návštěv Prahy, napsal spisovatel Franz Werfel Almě Mahlerové: „Nepatřím nikam, nikdy k žádnému městu, k žádné zemi, k žádné době – patřím jen k Tobě. Chci žít obrácen zády ke světu.“ Jako velmi často, když formuloval slavný básník, dramatik a prozaik dopis své o jedenáct let starší milence, a pak i ženě, neubrání se ani tady patosu. V roce 1930 už nebyl žádný mladík (narodil se 10. 9. 1890, tedy právě **před 120 lety**), to však není hlavní důvod, proč tu jeho patos zní skoro tragikomicky. Werfel Almu Mahlerovou miloval od první chvíle snad až do konce a byla mu bezesporu osudovou ženou; všechny důvody jeho trýznivé oddanosti se sice s odstupem času nedají pochopit, ale tak tomu bývá s odstupem času často. Ať to bylo jakkoli, nelze popřít, že A. M. k sobě dokázala silně připoutat (kromě řady jiných) i takové muže, jako byli Gustav Mahler, Oskar Kokoschka, Walter Gropius a Franz Werfel. Tihle čtyři její manželé či milenci byli každý ve své době výjimečnými zástupci klasičtých forem umění: hudebník, malíř, stavitel, básník... Bylo to něco jako panteon. Nakonec Alma M. vedla salon, oblékala se jako vestálka...

A tak pokud jde o lásku, Werfelův patos živěný žárlivostí je na místě, jen má trochu antický nádech.

Ale jinde moc nesedí. Franz Werfel žil zcela jinak než „obrácen zády ke světu“, jak slíbujíc v dopisu Almě, žil vlastně úplně opačně. Klidně by mohl mít ve svém erbu název knihy veršů, která ho v jeho dvaceti letech proslavila – *Weltfreund, Přítel světa*: toužil po přátelství, kolegiálnosti, úspěchu, těžce prožíval kritiku svých děl. Intelektuální neklid, zvědavost, potřeba úspěchu a nakonec i historie první půle 20. století, plná katastrof, mu ani nedaly možnost se ke světu obracet zády.

Werfel měl rád svou rodnou zemi, byl přítelem masarykovské republiky (dostal tu jako první německý pisíci autor státní cenu za prózu a také za překlady české poezie do němčiny) a byl mezi prvními světovými intelektuály, kteří protestovali proti jejímu rozbití. Žil tu však jenom v mládí – i on

brzy utekl před kafkovskými „drápky matičky Prahy“. Patřil k významným osobnostem své generace a v jeho díle jsou zašifrovány všechny její nejdůležitější střety, postoje a vize; byla to však poslední generace, které osud dovolil v rodné zemi působit na pomezí tří kultur. Jako autor patří literatuře a kultuře německé, ale také české (*Barbara, neboli zbožnost, Království Boží v Čechách* aj.), židovské (román *Jeremiáš* aj.), ale také křesťanské (*Piseň o Bernadette*), jako svého autora ho přijímali Arméni (za *Čtyřicet dnů Musa Dagh*) atd.

Zdá se, že měl zvláštní schopnost a nadání patřit všem, a tak se dá pochopit jeho povzdech, že nemá nikde kořeny. Tedy alespoň, pokud je adresován jeho femme fatale, které by se jistě nelíbila vzpomínka (vedená v duchu poláčekovského bonmotu „Žid patří do kavárny“), již zaznamenal ve své skvělé knize *Franz Werfel /Příběh života/* P. S.

Franz Werfel v Santa Margheritě, asi v r. 1929. Foto archiv.

Jungk (česky ji vydalo nakladatelství Sefer v roce 1997). „My jsme tehdy v kavárnách žili,“ říká tu jeden z Werfelových vídeňských přátel. „Musíte si to představit asi jako školy ve starém Řecku, kde se řešily všechny filosofické problémy. Něco podobného jsme dělali i my v kavárně...“ Do jedné z těch slavných kaváren (Herrnhof) docházel často i Werfel. „Když Alma odjela, užíval si to a okamžitě se vrátil do starých časů... Bylo na

něm něco nesmírně fascinujícího a strhujícího. Měl velké oči a vyzářovala z něj jakási erotická přitažlivost. Dokázal celé hodiny vyprávět příhody, imitovat lidi a rekonstruovat situace... V jeho okolí pokaždé všichni zmlkli, když začal... Někdy ho napadlo pět věcí najednou, bylo to neuvěřitelné. Werfel byl velkolepý člověk, posedlý nápady a formulacemi, byl jako ohňostroj.“

Franz Werfel zemřel v Beverly Hills **před 65 lety**, 26. 8. 1945.

Z osobností, které mají svá jubilea v září, připomeneme alespoň tři: podnikatele, bankéře a mecenáše **LEOPOLDA VON LÁM-MELA** (18. 9. 1790 Praha–19. 8. 1867 Praha) – **120 let**; biologa, cestovatele a spisovatele **JIRÍHO BAUMA** (20. 9. 1900 Praha–1944 varšavské ghetto) – **110 let**; politika a právníka **ALFREDA MEISSNERA** (10. 4. 1871 Mladá Boleslav–29. 9. 1950 Praha) – **60 let**. (tp)

NEJŠTASTNĚJŠÍ ZEMĚ

Gallupův ústav veřejného mínění v USA, zveřejnil nedávno výsledky šetření nazvaného „Nejspokojenější země světa“. Dotazaní ve 155 zemích, zahrnujících téměř veškerou světovou populaci, odpovídali ve škále od jedné do deseti na řadu otázek, jež daly odpovědi na dvě otázky základní: Jak jste spokojeni se svým životem? Jak jste se cítili předešlého dne? Na tomto základě bylo stanoveno pořadí úspěšnosti a osobního uspokojení. Tazatelé současně podle vyjádření k sadě dalších otázek vyhodnocovali míru zažívaných útrap a potíží, či dokonce pocitu životního utrpení.

Jak už tomu u podobných průzkumů bývá, potvrdilo se, co je zřejmé: Dobře se lidé cítí především tam, kde se hospodářsky daří, kde se těší dobrým příjmům. Tak tomu má být v Dánsku, Finsku, Norsku, Nizozemsku a Švédsku, což jsou země na prvních pěti místech žebříčku. Další pořadí je už však docela překvapující. Na šestém místě se totiž objevil Nový Zéland, následovaný Kostarikou a Izraelem.

Nový Zéland je na tom ekonomicky dobře, ale k pohodě jeho obyvatel nejspíše přispívá i klid ostrovní země a nádherná příroda. Případ Kostariky (7.) zato dokládá, co většinou víme, ale jaksi tomu nedáme naplno zaznít: Osobní spokojenost nelze ztotožňovat s bezvadnou ekonomikou. Pocit pohody má hodně co do činění s mentalitou, optimistickým naladěním, radostí ze života. Svým způsobem se to potvrzuje i v hodnocení Izraele: Ekonomicky zdatná, ale z vnějšího pohledu určitě ne země, kterou by většina lidí tipovala na obzvlášť spokojenou. A přece se Izraelci cítí spokojeněji, než jak vyplynulo třeba z odpovědí Švýcarů, Američanů, Němců, Angličanů či Rakušanů.

Zajímavé je i mnoho dalších zjištění: tak třeba obyvatelé palestinských autonomních území se v žebříčku spokojenosti Gallupova ústavu nacházejí výše než Egypt, Sýrie, Maroko, Turecko, ale i Maďarsko a Čína. A na druhé straně obyvatelé Lotyšska se prý ve své vlasti cítí méně dobře než třeba Iráčané.

Zbývá dodat, jak je na tom Česká republika. Jako 40. ze 155 hodnocených zemí stojí před všemi postkomunistickými zeměmi, ale také výše, než kam se svými odpověďmi zařadili například Španělsko, Francouzsko, Japonci. Existuje staré české přísloví: „Od dobrého se rádo ulže a k špatnému přílze.“ S tímto vědomím bych řekl, že je to výsledek velice dobrý.

(Psáno pro *Český rozhlas 6 a Rch*; redakčně kráceno.)

LEO PAVLÁT

ŽIDOVSKÁ OBEC V PRAZE

(společenský sál, Maiselova 18)

Podvečer Yvonne Přenosilové

■ Ve čtvrtek **16. září** v 15.00 hodin na obec zavítá skvělá divadelní, filmová a televizní herečka, legendární kalifornská pěnice Tornádo Lou **Květa Fialová**. (Změna programu vyhrazena.)

PROHLÍDKA NOVÉHO ŽIDOVSKÉHO HŘBITOVA

■ Židovská obec v Praze si vás dovoluje pozvat na komentovanou prohlídku Nového židovského hřbitova (Izraelská 1, Praha 3, stanice metra Želivského). Prohlídky se konají v rámci Dnů evropského dědictví v neděli **12. září** v 11, 13.30 a 15.30 hodin. Sraz před vrátnicí.

VZDĚLÁVACÍ A KULTURNÍ CENTRUM ŽM V PRAZE

(Maiselova 15, 3. patro)

■ Není-li uvedeno jinak, začínají programy v 18 hodin a vstupné na ně činí 30 Kč.

■ 6. 9.: **Judaismus a výtvarné umění**. První zářijová neděle bývá tradičně vyhlášena Evropskou asociací pro uchování a podporu židovské kultury a dědictví jako **Evropský den židovské kultury**. Tématem letošního ročníku je **Umění a judaismus**. Přednáška dr. Arna Pařika se bude věnovat zákazu zobrazování podle 2. přikázání, stavbě a výzdobě miškanu a Šalomounova chrámu, výzdobě antických a novověkých synagog, hebrejským rukopisům, pokusům o národní umění a účasti žid. umělců při zrodu moderního umění.

■ 14. 9.: **Vzpomínkový večer věnovaný Haně Volavkové (1904–1985)**. Na osobnost i dílo významné historičky umění a dlouholeté ředitelky Židovského muzea v Praze budou vzpomínat její syn, prof. Jan Volavka, historik umění, její prasynovec dr. Michal Šroněk a Magda Veselská ze ŽMP. Moderuje Petr Brod. Vzpomínkový večer bude spojen s vernisáží výstavy o H. V. Malé občerstvení.

■ 16. 9.: **Dobro se neplánuje, prostě se koná**. Přednáška Pavla Kosatíka, autora knihy *Sám proti zlu. Život Přemysla Pittra (1895–1976)*. P. Pitter byl protestantský myslitel, charitativní a sociální pracovník, který v roce 1933 otevřel v Praze na Žižkově Milíčův dům, útulek pro trpící a opuštěné děti. Za nacistické okupace pomáhal židovským dětem a v letech 1945–1947, během tzv. „akce zámků“, zorganizoval humanitární pomoc pro víc než 800 židovských, českých a německých dětí. Knihu lze zakoupit se slevou.

■ 20. 9.: **Olinka. Přátelství, které začalo za války**. Prezentace knihy nizozemského autora Petera de Knegeta, který rekonstruuje

KULTURNÍ POŘADYZáběr z filmu *Dům života*. Foto archiv.

příběh přátelství, jež jeho otec, totálně nasazený za války u Hamburku, navázal s českou Židovkou z koncentračního tábora. Prezentace se zúčastní autor, ukázky přečte dcera hlavní hrdinky Hana Králová. Knihu bude možné zakoupit se slevou.

■ 21. 9.: **Česká křídla nad Sionem**. Dokumentární film o podílu Československa na vzniku židovského státu a jeho odkaz pro dnešek. Režie: Zdeněk J. Pojman. Dokument uvedou autoři Jiří Reichl (ÚSTR) a plk. Aleš Knížek (VHÚ).

■ 27. 9.: **Svědectví o životě a smrti**. Beseda s Evou Roubíčkovou, autorkou autobiografické knihy *Terezínský deník 1941–1945*. Rozhovor vede Petr Brod, ukázky z deníku přečte Taňa Fischerová. Knihu bude možné zakoupit se slevou.

■ **Nedělní program pro děti a jejich rodiče**: 19. 9. ve 14 hodin: **Lviček Arje se seznamuje s židovským rokem**. Lviček Arje vám vysvětlí, jak se počítá židovský kalendář, kdy Židé slaví Nový rok a jak se slaví svátky Roš hašana, Jom kipur, Sukot a Simchat Tóra. Prohlídka: Židovské Město. Jednotné vstupné 50 Kč.

VZDĚLÁVACÍ A KULTURNÍ CENTRUM ŽM V BRNĚ

(tř. Kpt. Jaroše 3, 602 00 Brno)

■ 7. 9. v 18.00: **Krátké zastavení s knihou**. Program k 20. výročí vzniku knihovny ŽOB připravila současná knihovnice Mgr. Jana Nejezchlebová. Vstupné 20 Kč.

■ 16. 9. v 18.00: **Centrum vizuální historie Malach** – představí jeho koordinátor Jakub Mlynář. Pohovoří o CVH Malach (v Praze v budově Matematicko-fyzikální fakulty UK, viz *Rch 1/2010*), o Archivu vizuální historie a o Institutu USC Shoah Foundation. Přítomen bude i Martin Šmok, evropský zástupce institutu. Vstup 20 Kč.

■ 19. 9. od 10.00 si připomeneme **Evropský den židovské kultury**. Od 10 hodin v sále VKC výroba a pečení chaly – židov-

ského chleba (zdarma); 10–15 hodin volný vstup a seznámení se s knihovnou Židovské obce Brno; 10.30 hod. prohlídka brněnské synagogy na Skořepce 13 (zdarma); ve 13 hodin prohlídka brněnského židovského hřbitova v Brně-Židenicích (zdarma). Připraveno ve spolupráci se Židovskou obcí Brno.

■ 19. 9. v 16.00 v synagoze (Skořepka 13): Koncert k Evropskému dni židovské kultury v brněnské synagoze. Program: Ludwig van Beethoven, Claude Debussy, Bohuslav Martinů. Pořádáno ve spolupráci se ŽOB. Vstupné 50 Kč.

■ 21. 9. v 17.00: Knihu *Moje šílené století* přijede představit její autor, spisovatel **Ivan Klíma**. Besedu moderuje Erika Bezdíčková. Vstupné 20 Kč.

DŮM ŽIVOTA NA ČT 2

■ V neděli **12. září** od 9.45 hodin uvede Česká televize na svém 2. kanálu dokumentární film dvou newyorských tvůrců: malíře a ilustrátora **Marka Podwala** a režiséra **Allana Millera** s názvem *Dům života*. Film se z rozmanitých perspektiv zabývá historií a současností Starého židovského hřbitova v Praze a významem, který tento jedinečný prostor měl a má pro své návštěvníky. S úspěchem byl již uveden v USA a vydán na DVD.

KULTURNÍ EKUMENA ANEB KRITIKA A TVORBA

■ Dne **20. září** od 18 hodin se v sále Boženy Němcové v Památníku národního písemnictví na Strahově koná setkání, které připravili Eugen a Zuzana Brikciusovi ve spolupráci s Linhartovou nadací a PNP k 70. výročí narození literárního kritika **Jana Lopatky** a básníka a filmového kritika **Andreje Stankoviče**. Vystupují politolog a kritik Bohumil Doležal, básník Zbyněk Hejda, básník Ivan Jirous, překladatel Jaroslav Kořán, teoretik a básník Josef Mlejnek, básník a překladatel Pavel Šrut, básník a esejista Miloslav Topinka a další hosté.

SYNAGOGA TURNOV

■ V sobotu **11. září** se v 18.00 koná koncert souboru středověké hudby Kvinterna *Sefardské balady a aškenázké modlitby*. Vstupné 80 Kč.

■ V sobotu **18. září** v 17.00 proběhne přednáška T. Dubinové **Vysoké svátky: Nový rok, Den pokání, Svátek stánků a Svátek radosti z Tóry**. Vstupné 40 Kč. Obě akce se konají v rámci Dnů evropského historického dědictví.

■ V září je na ženské galerii synagogy přístupná výstava obrazů akademické malířky Zuzany Kadlecové *Testováno na sobě*. Otevřeno denně kromě po. 9–17 hodin.

LAUDEROVY ŠKOLY V PRAZE

■ Prvního září přišli malí i velcí žáci Lau-derových škol do nově zrekonstruované budovy. Hned v přízemí vznikly dva nové vchody – první vede do nově umístěných šaten žáků základní školy a studentů gymnázia, druhým se vchází do prostor mateřské školy. Mateřská škola je rozšířena o další třídu, získala i nové umývárny a toalety. K dispozičním změnám došlo v prvním i třetím patře. Hudební a výtvarná učebna byla přestěhována do třetího patra, její původní prostory jsou rozšířeny o přilehlé místnosti a je v nich umístěna školní družina. Do téhož patra je přestěhována i sborovna. Rekonstrukcí prošlo dětské i sportovní hřiště, obě mají nový povrch s potřebnou úpravou. Malé děti získaly i nové herní prvky. Zmodernizováno je také technické vybavení tříd – přibýly další multimediální učebny, vlastní – pro malé děti uzpůsobenou – interaktivní tabuli má nyní i I. stupeň a děti z MŠ.

■ Vážení čtenáři, velmi rádi bychom vás informovali i nadále o aktualitách ze života Lau-derových škol. Pokud je nějaká oblast školního života, o níž byste rádi věděli více, neváhejte nás, prosím, kontaktovat na e-mailu irena.polakova@lauder.cz. *ip*

CHINUCH: NEDĚLNÍ ŠKOLA PRO MIMOPRAŽSKÉ RODINY

■ Co je to o. s. Chinuch? Sdružujeme lidi, kteří věnují část svého času přípravě programů pro děti předškolního i školního věku z Prahy i jiných měst ČR. Každý z nás se snaží přispět svými znalostmi, zkušenostmi a prostředky k vytvoření budoucnosti rostoucí židovské komunity. Vítejte nové děti, jsme otevřeni také vašim nápadům a aktivitám. Ozvěte se nám! Kontakt: Veronika Büchler, předsedkyně (veronika_buchler@yahoo.co.uk).

■ Jednou za 3 týdny organizujeme výuku judaismu zaměřenou na porozumění příběhům Tóry a praktickým aspektům židovského života. V nadcházejícím pátém ročníku otevíráme 3 třídy: Alef (od 3 do 5 let), Bet (6 až 10 let) a Gimel (11 až 15 let). Paralelně probíhá program pro rodiče – výuka hebrejštiny s rodilým mluvčím nebo krátké přednášky o Tóře. Školu navštěvují rodiny z měst ČR. Cena je 200 Kč za první dítě, 150 Kč za sourozence. Začínáme 19. září. Výuka se vždy koná od 10 do 12 hodin. Do nedělní školy je nutné se přihlásit předem.

Kontakt: Helena Bönischová, tel. 604 178 620, e-mail: ishi@humlak.cz. Těšíme se na vás!

Děkujeme všem našim spolupracovníkům, dárcům a Pražské židovské obci a do Nového roku 5771 přejeme *Lešana tova tikatevu ve' techatemu!* *vb*

VÝZVY ZPRÁVY

INZERCE

ULPAN PRAHA

■ Ulpán Praha otevírá ve školním roce 2010/2011 **kurzy moderní hebrejštiny** v osmi různých úrovních pokročilosti. Podrobnosti i on-line přihlášku najdete na www.ulpan.cz. *lb*

WIZO

■ Naše zářijová schůze se koná dne **15. 9.** v 15.00 v restauraci Šalom, výbor se sejde dne **8. 9.** v 15.00 v Jáchymově ulici. Těšíme se na vás po prázdninách a přejeme dobrý nový rok 5771! *vv*

SDRUŽENÍ ŽIDOVSKÝCH ODBOJÁŘŮ A VOJÁKŮ V PRAZE

■ SŽOV srdečně zve své členy a příznivce na schůzi ve čtvrtek **16. září** v 10.00 do 3. patra radnice Židovské obce Praha, Maiselova 18. Plk. dr. Miloslav Brož nás seznámí s tvorbou databáze účastníků československé zahraniční armády z let 1939–1945. Připomeneme si židovské Vysoké svátky a popřejeme našim jubilantům.

Ing. *Jaroslav Poskočil*, předseda SŽOV

KKL-JNF

■ Rádi bychom touto cestou vřele poděkovali účastníkům setkání československých Židů v Mariánských Lázních, kteří mezi sebou vybrali částku, za niž můžeme o šedesát šest stromů rozšířit jak Český, tak i Slovenský les v Jatiru v poušti Negev v Izraeli. Za Český výbor KKL-JNF s díky a úctou,

JUDr. *Michal Pacovský*, prezident,
a *Zoša Vyoralová*, výkonná ředitelka

SKUPINOVÝ VÝCVIK V DYNAMICKÉ HLUBINNÉ PSYCHOTERAPII

■ Rafael Institut nabízí skupinový výcvik v dynamické hlubinné psychoterapii. Výcvik je vhodný pro pracovníky všech pomáhajících profesí, pro lékaře, pedagogy, psychoterapeuty, rabíny, faráře, pracovníky humanitární, sociální, komunitní, pro všechny další, kdo se zabývají lidskými skupinami, prevencí traumat i řešením. Novou skupinu povede Mgr. Klímová, skupinová analytička, čestná členka Group Analytic Society London, na přednáškách a na supervizi se podílejí další členové Rafael Institu-

tu. Bližší informace na www.rafaelinsti-tut.cz nebo hklimova@volny.cz. *hk*

PÁTRÁNÍ

■ Pátráme po potomcích Ernesta Aschera (1888), po Rubenovi Kohnovi (1921) a Matěji Kohnovi (1924) a jeho dětech. Děkujeme za jakékoli informace. Eva Fantová, kontakt: 226 235 051.

ŽIDÉ V SUDETECH

■ Hledám pamětníky kvůli plánované knize o situaci Židů v poválečných Sudetech. Budu vděčná za kontakt jak na ty, kteří se do pohraničí vraceli do svých předválečných domovů, tak na ty, kteří se do pohraničí přestěhovali nově. Výpověď pamětníků je pro mne cenným zdrojem informací. Natočené rozhovory se zároveň stanou součástí sbírek Židovského muzea v Praze, které považuje výzkum poválečných židovských dějin za jednu ze svých priorit, a budou přístupné za podmínek, které určí pamětník.

Kateřina Čapková,
e-mail: capkova@terezinstudies.cz.

KULTURNÍ PROGRAM DSP HAGIBOR

■ 7. 9. v 15.00: *Soubytí* – poezie Evy A. Schmidtové (Spol. Parkinson).
■ 15. 9. v 15.00: *Vysoké svátky* – beseda s vrchním rabínem E. K. Sidonem.
■ 22. 9. v 14.00: *Klavírní odpoledne s Boženou Steinerovou*.
■ 27. 9. v 15.00: *Sukot* – setkání s vrchním rabínem K. E. Sidonem.
■ 29. 9. ve 14.00: *Brundibár* – představení dětské opery v provedení žáků gymnázia Přírodní školy v Praze-Letňanech.

CYRILLE FLEISCHMAN (1940–2010)

V půlce července zemřel po dlouhé nemoci Cyrille Fleischman, francouzský autor povídek z pařížského židovského prostředí. Po více než čtyřicet let pracoval v advokacii, příležitostně psané povídky zprvu uveřejňoval v časopisech židovské komunity, později knižně. Ve Francii mu vyšlo na dvacet povídkových sbírek, některé z nich byly přeloženy do němčiny, angličtiny a dalších jazyků včetně češtiny (výbor z Fleischmanových povídek vydal Garamond pod názvem *I kompoty mohou snít*). V povídkách čerpá ze vzpomínek na dětství, které prožil ve čtvrti Marais, kde jeho otec v rue des Ecouffes založil malou synagogu.

Svět Fleischmanových próz je poválečný svět obnovy a později svět vytrácející se aškenázské kultury, svět obchodníků i svérázných intelektuálů, podivných setkání i veselých nostalgii. A ze všech číši autorovo oblíbené heslo: *At žije život!* *hb*

ŽNO BANSKÁ BYSTRICA

V **auguste** oslávili narodeniny: pán Juraj Turčan, nar. 9.8. – 72 rokov; pán Ervín Dolný, nar. 14.8. – 61 rokov; pán Ladislav Welward, nar. 17.8. – 74 rokov, a pani Viera Kordová, nar. 20.8. – 78 rokov.

V **septembri** oslávia narodeniny: pani Edita Belanová, nar. 17.9. – 88 rokov; pán Andrej Ambroš, nar. 21.9. – 87 rokov; pani Terézia Gubitšová, nar. 13.9. – 85 rokov, a pani Darina Kossarova, nar. 11.9. – 72 rokov.

Ad mea veesrim šana!

ŽNO BRATISLAVA

V **septembri** oslávia: pani Viola Alexandrová – 97 rokov; pani Eva Braklová – 50 rokov; pani Dagmar Dvorská – 79 rokov; pán Peter Havaš – 75 rokov; pán Ing. Peter Horák – 60 rokov; pani Doc. RNDr. Mária Hvastijová – 74 rokov; pani Helena Kurzová – 96 rokov; pán Ivan Mahler – 81 rokov; pani Mária Országová – 76 rokov; pán Nathan-Karol Steiner – 77 rokov; pani Ing. Viera Vašková – 65 rokov; pán PhDr. Jozef Weiss – 77 rokov; pani PhDr. Mária Weissová – 77 rokov; pani PhDr. Zuzana Wisterová – 60 rokov, a pani Renné Žiaková – 82 rokov.

Ad mea veesrim šana!

ŽO BRNO

V **září** oslavují: pan Petr Fiša, nar. 15.9. – 55 let; pan Arnošt Goldflam, nar. 22.9. – 64 let; paní Judita Klauberová, nar. 27.9. – 89 let; pan David Kšica, nar. 13.9. – 35 let; paní Helena Nedbalová, nar. 23.9. – 85 let; paní Hana Němečková, nar. 30.9. – 28 let; paní Eva Neufeldová, nar. 28.9. – 77 let; paní Eva Pěničková, nar. 8.9. – 78 let; paní Ruth Rossi, nar. 19.9. – 84 let; paní Ráchel Michaela Selingerová, nar. 20.9. – 37 let; paní Gizela Straková, nar. 12.9. – 83let; paní Růžena Svobodová, nar. 13.9. – 62 let, a paní Michaela Walsbergerová, nar. 10.9. – 35 let.

Ad mea veesrim šana!

ŽO DĚČÍN

V **září** oslavují: paní Božena Jelínková, nar. 28.9. – 52 let; paní Ivana Kovtunová, nar. 9.9. – 31 let; paní Janet Narodetsky, nar. 10.9. – 51 let; paní Zlata Palkovičová, nar. 9.9. – 26 let; paní Ing. Karolina Bergmanová, nar. 25.9. – 37 let; pan Viktor Sanovec, nar. 9.9. – 67 let; pan Karel Šetelík, nar. 12.9. – 58 let; pan Václav Tůma, nar. 12.9. – 65 let; paní Susan Wolkowicz, nar. 2.9. – 67 let, a pan Mgr. Jaroslav Faltýn, nar. 25.9. – 34 let.

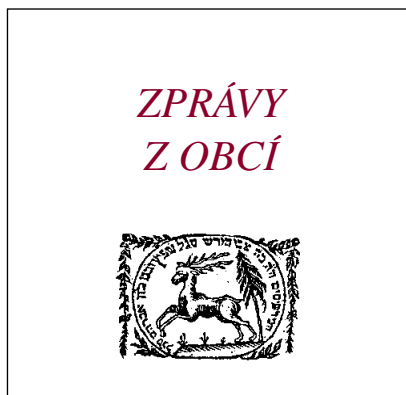
Ad mea veesrim šana!

ŽO KARLOVY VARY

V **září** blahopřejeme paní Ildikó Lörintzyové, nar. 26.9. – 40 let. Blahopřejeme.

ŽNO KOŠICE

V **septembri** oslavujú jubileá: pani Ida Laccová, nar. 14.9. – 93 rokov; pán Štefan Gömöri, nar. 5.9. – 90 rokov; pani Margita

Batová z Tornale, nar. 19.9. – 89 rokov; pani Margita Bayernová, nar. 7.9. – 88 rokov; paní Judita Grünbergerová, nar. 15.9. – 88 rokov; pani Hermína Salzerová, nar. 22.9. – 88 rokov; pán Zoltán Langer, nar. 29.9. – 87 rokov; pani Valérie Forbátová, nar. 12.9. – 86 rokov; paní Alžběta Starková, nar. 14.9. – 86 rokov; pani Klára Friedová, nar. 4.9. – 84 rokov; pani Berta Grossová, nar. 16.9. – 83 rokov; pán F. Csaba Kendé, nar. 7.9. – 77 rokov, a paní Eva Breinerová, nar. 21.9. – 73 rokov. *Ad mea veesrim šana!*

S lútosťou oznamujeme, že zomreli pán Alfréd Forbát (87 rokov, pohreb bol 29. 7.) a pani Helena Kleinová, rod. Schwarczová (91 rokov, pohreb bol 3. 8.). *Zichrona livracha.*

ŽO LIBEREC

V **srpnu** oslavili: paní Ing. Kateřina Burešová, nar. 9.8. – 60 let; pan Michal Abraham, nar. 10.8. – 60 let; pan Jindřich Steindler, nar. 11.8. – 87 let; paní Helena Mejstříková; paní Sára Pošiková, nar. 18.8. – 90 let, a paní Marie Deličová, nar. 30.8. – 63 let.

V **září** oslavují: slečna Jitka Špačková, nar. 1.9. – 22 let; pan Pavel Gerö, nar. 16.9. – 37 let, a paní Eva Gärtnerová, nar. 23.9. – 73 let.

Ad mea veesrim šana!

ŽO OLOMOUC

V **září** oslavují: pan Tomáš Fürst, nar. 23.9. – 74 let; paní Eva Franklová, nar. 5.9. – 63 let; pan Matyáš Ritter, nar. 15.9. – 17 let; pan David Ritter, nar. 15.9. – 17 let, a paní Eva Skládalová, nar. 14.9. – 63 let.

Ad mea veesrim šana!

ŽO OSTRAVA

V **září** oslavují: paní PhDr. Judita Freundlichová, nar. 16.9. – 73 let; pan Petr Grünberg, nar. 11.9. – 35 let; paní Helena Presseřová, nar. 30.9. – 94 let; paní Věra Rolková, nar. 13.9. – 72 let; paní Věra Vaňková, nar. 23.9. – 83 let, a pan Radim Voznica, nar. 13.9. – 28 let. *Ad mea veesrim šana!*

ŽO PLZEŇ

V **září** oslaví narodeniny: pan Milan Theiner, nar. 9.9. – 55 let; pan Ing. Jan Fialka, nar.

12.9. – 78 let; pan Arnošt Bergmann, nar. 20.9. – 54 let; pan Jiří Löwy, nar. 23.9. – 53 let; paní Lili Bergmannová, nar. 24.9. – 85 let, a paní Eva Vojtěchová, nar. 28.9. – 51 let.

Ad mea veesrim šana!

ŽO PRAHA

V **září** oslavují: paní Františka Adamová, nar. 9.9. – 85 let; paní Melinda Avratová, nar. 29.9. – 89 let; paní Eva Bielová, nar. 25.9. – 90 let; paní Hana Hamplová, nar. 2.9. – 80 let; paní Alžběta Hauserová, nar. 22.9. – 92 let; paní Regina Hejnová, nar. 18.9. – 86 let; pan Ondřej Herškovič, nar. 27.9. – 93 let; paní Johanna Hušková, nar. 4.9. – 84 let; paní Eva Kleinová, nar. 6.9. – 87 let; paní Heda Kovály, nar. 15.9. – 91 let; paní Helena Krouská, nar. 12.9. – 89 let; paní Marie Majerová, nar. 29.9. – 87 let; paní Margit Maršalková, nar. 9.9. – 81 let; paní Helena Nolořová, nar. 30.9. – 87 let; pan Ladislav Palkovič, nar. 14.9. – 91 let; pan Jaroslav Poskočil, nar. 25.9. – 80 let; paní Renée Skálová, nar. 28.9. – 81 let; pan Milouš Stodola, nar. 30.9. – 89 let; paní Viera Šlesingerová, nar. 5.9. – 86 let; pan Leo Tauber, nar. 14.9. – 90 let, a paní Hana Trářová, nar. 10.9. – 85 let.

Ad mea veesrim šana!

Úmrtí:

Dne 2. 8. zemřela ve věku 82 let paní Eva Feiglová. Se zesnulou jsme se rozloučili 4. 8. na Novém židovském hřbitově.

Dne 7. srpna zemřela paní Hana Spurná ve věku nedožitých 90 let.

Dne 11. srpna zemřela paní Ingeborg Gregorová ve věku 83 let. Se zesnulou jsme se rozloučili 20. 8. na Novém židovském hřbitově.

Dne 11. srpna zemřela paní Zlata Smutná ve věku 87 let.

Zichrona livracha.

ŽNO PREŠOV

Paní Judita Gregušová sa dňa 4.9. dožíva 82 rokov. *Ad mea veesrim šana!*

ŽO TEPLICE

V **září** oslaví narodeniny tito naši členové: paní Gabriela Becková, nar. 1.9. – 35 let; pan Jiří Goebelt, nar. 13.9. – 83 let; paní Shindly Faerman, nar. 20. 9. – 79 let; pan Dominik Látal, nar. 17.9. – 17 let; pan Oldřich Látal, nar. 9. 9. – 50 let; Samuel Látal, nar. 9.9. – 11 let; paní Markéta Lichtensteinová, nar. 10.9. – 28 let; pan Miloš Lichtenstein, nar. 6.9. – 29 let; paní Sonja Lichtensteinová, nar. 18.9. – 64 let; pan Vít Lichtenstein, nar. 7.9. – 25 let, a paní Tereza Skálová, nar. 26.9. – 25 let.

Ad mea veesrim šana!

ŽO ÚSTÍ NAD LABEM

V **září** oslaví narodeniny paní MUDr. Antonie Chuchutová a pan David Markovič.

Ad mea veesrim šana!

OBAVY Z ÍRÁNU

Izrael ostře protestoval proti tomu, že se Írán chystá zavážet palivo do jaderné elektrárny v Búšehru (iránský představitelé to oznámili ve druhé polovině srpna). Tel Aviv požaduje, aby mezinárodní společenství zastavilo iránský jaderný program. „Je zcela nepřijatelné, aby země, která tak nestydatě porušuje mezinárodní smlouvy, mohla těžit z využívání jaderné energie,“ uvedl Josi Levy, mluvčí izraelského ministerstva zahraničí. Náměstek ministra zahraničních věcí Izraele Danny Ajalon záhy poté mluvil v perském vysílání Izraelského rozhlasu k Íráncům. Prohlásil, že v případě oblastní války zahájené Íránem je Izrael odhodlaný bránit své občany. Zdůraznil, že problémy Izraele a Íránu se „netýkají obyčejných Íránců, ale představitelů režimu a jejich chování, především s ohledem na záležitosti jaderné energie. Je to režim, který šíří nestabilitu, podporuje teror a utlačuje vlastní národ.“ Ajalon dále vyzval, aby Íránci proti násilnostem režimu a porušování svých občanských práv protestovali.

FLOTLA ZA FLOTILOU

Ani v horkých srpnových dnech nepřestaly vyplouvat „humanitární flotily“ do Gazy. V minulém čísle jsme zmínili flotilu, kterou vypravil syn diktátora Kaddáfího, a syrsko-libanonskou flotilu, následovala ji loď vypravená z alžírského přístavu s náboženskými a politickými vůdci na palubě. Do věci se vložil i George Galloway, britský právník, bývalý člen parlamentu, který je známý protesty proti „americké, britské a sionistické okupaci muslimských národů“ a vstřícným postojem k Saddámu Husajnovi či hnutí Hizballáh. Ten oznámil, že v září vyplují z Casablanky, Londýna, Maroka a hlavního města Kataru Dauhá další lodě a pokusí se prolomit izraelskou blokádu Gazy.

ŽIDOVŠTÍ HUDEBNÍCI V RUSKU

Portál Tablet Magazine (tabletmag.com) upozorňuje na publikaci Jamese Loefflera *Nejhudebnější národ: Židé a kultura na sklonku ruské říše (The Most Musical Nation: Jews and Culture in the Late Russian Empire)*, kterou vydalo nakladatelství Yale University Press. Její autor pátrá po kořenech židovské hudby v Rusku, přičemž kombinuje historická a etnomuzikologická bádání a výzkum v ruských, jidiš a hebrejských archívech. Zabývá se detailně osudem hudební konzervatoře v Petrohradě, již roku 1861 založil slavný pianista, skladatel a dirigent Anton Rubinstein. Škola se stala magnetem pro židovské studenty: bylo to jediné učiliště v Rusku, které nedr-

ZPRÁVY ZE SVĚTA

Kresba Mark Podwal

Redakce přeje všem čtenářům dobrý a úspěšný rok 5771

לשנה טובה תכתבו ותחתמו

želo numerus clausus pro Židy, a její absolventi měli důležitá privilegia – například právo žít mimo Pásmo osídlení.

RUMUNSKO: KONTROVERZNÍ MINCE

Rumunská centrální banka odmítá žádost představitelů Muzea holokaustu ve Washingtonu, aby stáhla z oběhu mince s vyobrazením patriarchy Mircea Cristey, jenž působil v letech 1938–1939 jako premiér. Za svého úřadování podpořil revokaci rumunského občanství u židovských obyvatel (kvůli které pozbylo na 225 000 Židů rumunské občanství a byli deportováni do oblastí Sedmihradská, Besarábie a Bukoviny). Banka se brání tím, že mince vyšla jako součást série pěti rumunských patriarchů rumunské ortodoxní církve a že v žádném případě nechtěla šířit antisemitismus.

PADL KAŠTAN ANNE FRANKOVÉ

Ohromný kaštan, který stál v Amsterdamu na dvoře domu, v němž se za nacistů ukrývala rodina Frankových, padl v letní bouřce. Asi stopadesátiletý velikán byl už před dvěma roky sevřen do železného pásu, aby se nezřítíl, město ho dokonce chtělo nechat porazit, ale ustoupilo námitkám veřejnosti. O stromu se Anne Franková několikrát zmiňuje ve svém *Deníku*. Odnože kaštanu byly zasazeny po celém světě; z jedné má vyrůst strom na původním místě.

POVINNÁ ARABŠTINA

Izraelská vláda spouští od září ve vybraných sto sedmdesáti státních a náboženských školách na severu země pilotní projekt: povinnou výuku arabštiny od páté třídy. Dosud mají izraelští žáci arabštinu jako volitelný druhý jazyk od sedmé do desáté třídy (kromě ní se mohou učit ruštinu, francouzštinu nebo amharštinu). Od znalosti arabštiny si vláda slibuje větší toleranci a vstřícnost v izraelské židovsko-arabské společnosti a v neposlední řadě také pracovní místa pro arabské učitele.

OCENĚNÍ PRO MATEMATIKA

Mezinárodní matematická unie udělila v srpnu respektovanou Fieldovu medaili profesorovi Hebrejské univerzity v Jeruzalémě Elonu Lindenstraussovi (40). Jedná se o ocenění zvané též „Nobelovka pro matematiky“ a kromě Lindenstrausse, jehož odborným zájmem jsou dynamické systémy v matematice a jejich využití v teorii čísel, ji letos získali tři odborníci.

BOHOSLUŽBY ON-LINE

V USA se šíří nová služba: bohoslužby přenášené internetem. Přenosy mohou sledovat Židé, kteří žijí v zahraničí, jsou nemocní, studují v jiném městě atd. S další novinkou přišli dva židovští mladíci z Atlanty: založili skupinu s názvem Punk Torah a chtějí vytvořit globální virtuální židovskou komunitu. Lidé, kteří „zajdou do synagogy“ v kyberprostoru, sedí doma u počítače a projevují se jen přes klávesnici. První taková „bohoslužba“ již proběhla a navázala na předchozí pokusy o globální seder, při němž účastníci slavnostní večeře četli úryvky z Hagady z různých světdílů. Lidé z Punk Torah dokonce plánují „zbudovat“ on-line synagogu. *am*

Vydává Federace židovských obcí v ČR, Maiselova 18, 110 01 Praha 1, IČO: 00438341, www.fzo.cz. Redakce a administrace: Izraelská 1, 130 00 Praha 3, telefon/fax 242 487 330, e-mail: roschodes@sefer.cz. Redakce: Jiří Daniček, Alice Marxová, Tomáš Pěkný (šéfredaktor). Sekretariát a výtvarná spolupráce: Anna Tomášková. Vychází měsíčně, nevyžádané rukopisy se nevracejí. Číslo indexu 47 680. Distribucí pro předplatitele provádí v zastoupení vydavatele společnost Media servis, s.r.o., Zákaznické centrum, Vídeňská 995/63, 659 51 Brno, tel.: 541 233 232; fax: 541 616 160, e-mail: predplatne@mediaservis.cz, reklamace: 800 800 890. Předplatné pro Slovensko MAGNET press, Slovakia, s.r.o. P.O. Box 169, 830 00 Bratislava, tel.: 00421-2-67201931-33, fax: 00421-2-67201910 (20,30), e-mail: predplatne@press.sk. Předplatné do zahraničí vyřizuje administrace Roš chodeš. MKČR E922, ISSN 121074 68. Toto číslo vychází 1. 9. 2010.

Cena 15 Kč (0,90 €)